

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Εγκληματολογικές και Ποινικές προσεγγίσεις της διαφθοράς, του
οικονομικού και του οργανωμένου εγκλήματος (ΠΕΔ)»

Διπλωματική Εργασία

**«Η νομοθεσία για το οργανωμένο έγκλημα : Η
επιρροή της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. και της
Απόφασης - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ στην
κατάστρωση και ερμηνεία του άρθρου 187 Π.Κ.»**

Χρυσάνθη Μαρία Πηρουνάκη

(Α.Μ. 511787)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Αθανασία Διονυσοπούλου

Ηράκλειο Κρήτης, Ιούνιος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας («συγγραφέως/δημιουργού») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας της συγγραφέως/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση της συγγραφέως/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Η νομοθεσία για το οργανωμένο έγκλημα : Η επιρροή της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. και της Απόφασης - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ στην κατάστρωση και ερμηνεία του άρθρου 187 Π.Κ.»

Χρυσάνθη Μαρία Πηρουνάκη

(Α.Μ. 511787)

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής

Αθανασία Διονυσοπούλου

Νικόλαος Κουλούρης

Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ

Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ

Ηράκλειο Κρήτης, Ιούνιος 2024

«Στην οικογένειά μου που είναι πάντοτε δίπλα μου»

Περίληψη

Η εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας έλαβε χώρα στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών «Ποινικές και Εγκληματολογικές προσεγγίσεις του Οικονομικού Εγκλήματος, του Οργανωμένου Εγκλήματος και της Διαφθοράς».

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι να αναδειχθεί η επιρροή της διεθνούς και της ενωσιακής δικαιοταξίας στην κατάσχεση και ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 187 του ελληνικού Ποινικού Κώδικα και συγκεκριμένα η επίδραση της Σύμβασης του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος και της Απόφασης - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Για το λόγο αυτό, η εργασία αυτή κινείται κυρίως στο πεδίο εκείνο του ουσιαστικού δικαίου με ορισμένες προσεγγίσεις από εγκληματολογικής σκοπιάς, προκειμένου να γίνει κατανοητό εν συνόλω το φαινόμενο αυτό του οργανωμένου εγκλήματος.

Αρχικά επιχειρείται να παρατεθούν οι ορισμοί του οργανωμένου εγκλήματος και της εγκληματικής οργάνωσης ενώ στη συνέχεια εξετάζεται εν συντομία η ιστορική εξέλιξη του φαινομένου του οργανωμένου εγκλήματος. Γίνεται δε εκτενής αναφορά στις νομοθετικές προσπάθειες αντιμετώπισής του, τόσο σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο με σημεία αναφοράς τη Σύμβαση του Παλέρμο και την Απόφαση - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ, όσο και σε εθνικό επίπεδο με κυριότερη τη θέσπιση του Ν. 2928/2001, όπως αυτός τροποποιήθηκε και αντικαταστάθηκε αρκετές φορές μέχρι σήμερα, με την τυποποίηση διατάξεων στο άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα που αφορούν στην εγκληματική οργάνωση και αντιμετωπίζουν το οργανωμένο αλλά και το τρομοκρατικό έγκλημα. Στην ενότητα που ακολουθεί, καταβάλλεται προσπάθεια προσέγγισης ορισμένων ποινικών αποφάσεων όπως αυτές εξεδόθησαν από την Ελληνική Δικαιοσύνη. Τέλος, σταχυολογούνται συνοπτικά τα πιο ουσιώδη συμπεράσματα και οι σημαντικότερες εκείνες διαπιστώσεις που έχουν εξαχθεί από το εν λόγω πόνημα.

Λέξεις Κλειδιά

Οργανωμένο Έγκλημα, Εγκληματική Οργάνωση, Τρομοκρατική Οργάνωση, Σύμβαση του Παλέρμο, 2008/841/ΔΕΥ Απόφαση - Πλαίσιο, Άρθρο 187 ελληνικού Ποινικού Κώδικα, Ποινικοί Νόμοι

“The legislation on organized crime: The influence of the UN Convention and the 2008/841/JHA Decision - Framework in the construction and interpretation of article 187 of the Greek Criminal Code.”

Chrysanthi Maria Pirounaki

Abstract

The elaboration of this project took place within the framework of the postgraduate study program "Criminal and Criminological Approaches to Economic Crime, Organized Crime and Corruption".

The purpose of the project is to examine the influence of the International and EU legal framework, on the creation and interpretation of the provisions of Article 187 of the Greek Criminal Code and specifically the influence of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Framework - Decision 2008/841/JHA of the Council of the European Union on the fight against organized crime. For this reason, this work is mainly developing in the field of substantive law with certain approaches from a criminological point of view, in order to understand this phenomenon of organized crime as a whole.

The definitions of organized crime and criminal organization are initially attempted, while the historical evolution of the phenomenon of organized crime is then briefly examined. An extensive reference is made to the legislative efforts to deal with it both at the international and European level with the Palermo Convention and the Framework Decision 2008/841/JHA as points of reference as well as at the national level mainly with the enactment of Law 2928/2001, as amended and it was replaced several times until today, with the standardization of provisions in article 187 of the Criminal Code concerning the criminal organization and dealing with organized crime and crimes of terrorism. In the section that follows, an attempt is made to approximate certain criminal cases as issued by the Greek Judiciary. Finally, the most essential conclusions and the most important findings that have been extracted from the written work are summarized.

Keywords

Organized Crime, Criminal Organization, Terrorist Organization, Palermo Convention, Council Framework Decision 2008/841/JHA, Article 187 of the Greek Criminal Code, Criminal Laws

Πίνακας Περιεχομένων

σελίδες

Περίληψη και Λέξεις Κλειδιά.....	i - ii
Abstract and Key Words.....	iii-iv
Πίνακας Περιεχομένων.....	v-vi
Συντομογραφίες και Ακρωνύμια.....	vii
Εισαγωγή.....	1
1. Το Οργανωμένο Έγκλημα.....	2
1.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή.....	2-5
1.2 Εννοιολογική προσέγγιση του Οργανωμένου Εγκλήματος.....	5-6
1.3 Το Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα.....	6-8
2. Η Εγκληματική οργάνωση.....	8-11
3. Το οικονομικό, περιουσιακό ή άλλο όφελος.....	11-15
4. Η ποινική τυποποίηση του Οργανωμένου Εγκλήματος.....	15-16
4.1 Η αντιμετώπιση του Οργανωμένου Εγκλήματος από τη Διεθνή και την Ενωσιακή δικαιοταξία.....	16-18
4.1.1 Η Σύμβαση του Παλέρμο.....	18-23
4.1.2 Η Απόφαση - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ.....	23-26
5. Ο Ελληνικός Ποινικός Κώδικας - Η εφαρμογή των διεθνών και ευρωπαϊκών επιταγών.....	26-29
5.1 Ο Νόμος 2928/2001 (ΦΕΚ Α' 141/27-6-2001).....	29-33
5.2 Ο Νόμος 3875/2010 (ΦΕΚ Α' 158/20-9-2010).....	33-37
5.3 Ο Νόμος 4619/2019 (ΦΕΚ Α' 95/11-6-2019).....	38-40
5.4 Η σύγχρονη Νομοθεσία.....	40-43
6. Τα ευνοϊκά μέτρα.....	43-45
7. Το τρομοκρατικό έγκλημα.....	45-48

8. Η Νομολογία των ποινικών Δικαστηρίων.....	48-50
Συμπεράσματα.....	50-53
Βιβλιογραφία.....	54-61

Συντομογραφίες και Ακρωνύμια

ΑπΠλ	Απόφαση - Πλαίσιο
ΑΠ	Άρειος Πάγος
αριθμ.	αριθμόν
ΔΕΥ	τομέας Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
εδ.	εδάφιο
Η.Ε.	Ηνωμένων Έθνη
κ.ά.	και άλλα
Κ.Μ.	Κράτος - Μέλος
κ.ο.κ.	Και ούτω καθεξής
Μ.Μ.Ε.	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
Ν.	Νόμος
Ο.Ε.	Οργανωμένο Έγκλημα
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ό.π.	Όπου προηγουμένως
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
παρ.	Παράγραφος
π.χ.	Παραδείγματος χάριν
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
στ.	στοιχείο
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης

Εισαγωγή

Το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί σύνθετη και πολυδιάστατη παράνομη δραστηριότητα, η οποία έχει αποκτήσει παγκόσμιο χαρακτήρα και είναι από τις πιο σοβαρές απειλές για τα Κράτη, τις κοινωνίες, τα ανθρώπινα δικαιώματα και κατ' επέκταση για το ίδιο το δημοκρατικό πολίτευμα κάθε χώρας. Είναι ένας εγκληματολογικός όρος, ο οποίος αναφέρεται σε ένα φαινόμενο που αναπτύσσεται εντός μίας κοινωνίας, η μελέτη του οποίου εμπερικλείει πεδία πέραν του οργανωσιακού μέρους και της επιχειρησιακής διάρθρωσής του ¹.

Συνεπώς, το οργανωμένο έγκλημα απασχολεί διαρκώς τη διεθνή κοινότητα, αποτελώντας βασική προτεραιότητα της αντεγκληματικής πολιτικής κάθε προηγμένης Πολιτείας. Μάλιστα, από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα αναγνωρίστηκε ως μία από τις πέντε νέες απειλές, όπως αυτές καθορίστηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ².

Παγκοσμίως, οι προσπάθειες προκειμένου να περιοριστεί η έκταση των οργανωμένων εγκληματικών δραστηριοτήτων έχουν ενταθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Σαφώς, σταθμό στην προσπάθεια αυτή αποτέλεσε η υπογραφή της Σύμβασης του Παλέρμο το 2000 και εν συνεχεία η Απόφαση - Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2008, με την οποία αποδόθηκε - μεταξύ άλλων - και ο νομικός ορισμός της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος ³. Με την εν λόγω Απόφαση - Πλαίσιο υιοθετείται ουσιαστικά από την Ε.Ε. η εννοιολογική μορφή που είχε ήδη θέσει η Σύμβαση του

---

¹Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη. σ. 150

²Μπαλαούρα, Ιουλ. & Μπίτσικα, Ερ. (2018). Το διασυνοριακό οργανωμένο έγκλημα ως απειλή για την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet - Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. σ. 5 Διαθέσιμο σε : https://jmce.gr/portal/wp-content/uploads/2018/10/diasynoriako_egklima_balaoura_bitsika-2.pdf

³ Στεργιούλης, Ε. (2021). Όψεις του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Crime Times, τευχ. 15. Διαθέσιμο σε : <https://www.crimetimes.gr/%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CF%89%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CF%83>

Πατέρμο έχοντας μόνο μία βασική διαφορά, η οποία αφορά στον αριθμό των προσώπων - μελών που απαρτίζουν την εγκληματική ομάδα⁴.

Τα δύο αυτά νομικά κείμενα αποτελούν εξίσου - όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια - σημαντική επιρροή στην κατάσχεση και ερμηνεία των διατάξεων του ελληνικού ποινικού και δικονομικού δικαίου, ιδίως του άρθρου 187 του Ποινικού Κώδικα (που φέρει τον τίτλο «εγκληματική οργάνωση») και εν γένει στις ποινικές διατάξεις και στις διατάξεις που αφορούν στη δίωξη των εγκλημάτων αυτών. Ακολουθώντας το νομικό πλαίσιο της Σύμβασης των Η.Ε. και της Απόφασης - Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τις διεθνείς και ευρωπαϊκές επιταγές, τις πολυμερείς και διμερείς συμφωνίες και συνεργασίες με έτερα κράτη, τις θεσμοθετήσεις διεθνών οργάνων πρόληψης και καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος, η Ελλάδα, μέσω αντίστοιχων νομοθετικών ρυθμίσεων, εθνικών στρατηγικών και σχεδίων δράσης, που ενσωματώνονται στο εθνικό της ποινικοκατασταλτικό δίκαιο, προσπαθεί να επιτελέσει τα καθήκοντά της ως αρμόζει σε ένα σύγχρονο (ευρωπαϊκό) κράτος και ταυτόχρονα να αποτρέψει το οργανωμένο έγκλημα να αναπτυχθεί και αποκτήσει ισχύ στα εδαφικά της όρια.

1. Το Οργανωμένο Έγκλημα

1.1 Σύντομη ιστορική αναδρομή

---

⁴ Στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και συγκεκριμένα, στο άρθρο 2 αυτής, ορίζεται ως «οργανωμένη εγκληματική ομάδα», (organized criminal groups), η δομημένη ομάδα τριών ή/και περισσότερων ατόμων, που υπάρχει για κάποια χρονική περίοδο και ενεργεί με κοινό σκοπό τέλεσης ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων, προκειμένου να ποριστεί αμέσως ή εμμέσως οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος ενώ στην Απόφαση - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου, για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και συγκεκριμένα στο άρθρο 1^ο, αναφέρεται ότι ως «εγκληματική οργάνωση» νοείται η εγκαθιδρυμένη επί ένα χρονικό διάστημα και διαρθρωμένη ένωση περισσότερων των δύο προσώπων, που δρουν από κοινού προκειμένου να τελέσουν αξιόποινες πράξεις οι οποίες επισύρουν ποινή στερητική της ελευθερίας ή μέτρο ασφαλείας στερητικό της ελευθερίας μεγίστης διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων ετών, ή βαρύτερη ποινή, με σκοπό να προσπορισθούν, άμεσα ή έμμεσα, οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος.

Η ιστορική ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος είναι μια πολύπλοκη και πολύπλευρη διαδικασία που επηρεάζεται από διάφορους κοινωνικούς, οικονομικούς, πολιτικούς και πολιτιστικούς παράγοντες. Το οργανωμένο έγκλημα εξελίχθηκε και έλαβε τη σύγχρονη μορφή του από τον 20ό αιώνα και εφεξής.

Η απαρχή του Οργανωμένου Εγκλήματος εντοπίζεται στην Κεντρική Ευρώπη τον 15ο αιώνα οπότε και εμφανίζονται οι πρώτες ληστρικές ομάδες σε αγροτικές περιοχές. Αυτό που χαρακτηρίζει την δράση τους είναι ο έντονος προσωποπαγής χαρακτήρας τους⁵. Την ίδια περίοδο εμφανίστηκαν και οργανωμένες εγκληματικές ομάδες που δρούσαν στις πόλεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι εγκληματικές ομάδες που εμφανίστηκαν στην πόλη του Λονδίνου τον 17ο αιώνα.

Περί το έτος 1812, το ιταλικό κράτος προσπάθησε να περιορίσει την ισχύ της παραδοσιακής αριστοκρατίας των γαιοκτημόνων στην περιοχή της Σικελίας με σκοπό την κατάργηση της φεουδαρχίας. Αυτή η κίνηση είχε ως αποτέλεσμα την πρόκληση έντονων συγκρούσεων ανάμεσα στην κυβέρνηση και τους γαιοκτήμονες, με τους τελευταίους να στρατολογούν τους αποκαλούμενους «mafiosi», οι οποίοι ήταν οπλισμένοι Σικελοί χωρικοί, και να τους αναθέτουν αφενός την προστασία τους από το κράτος και αφετέρου την επίβλεψη των λοιπών χωρικών και των περιουσιών τους. Στη συνέχεια, αυτές οι οργανώσεις εξελίχθηκαν και ξεκίνησαν να δραστηριοποιούνται σε εθνικό επίπεδο και να εμπλέκονται σε διάφορες μορφές εγκληματικής δραστηριότητας, όπως οι εκβιασμοί και η διακίνηση ναρκωτικών ουσιών. Χαρακτηριστικότερο γνώρισμα της «Σικελικής Μαφίας» ήταν η κάθετη ιεραρχική δομή που διέθετε, κατά την οποία τα κατώτερα στελέχη - μέλη της όφειλαν να επιδεικνύουν τυφλή υπακοή στα ανώτερα. Το φαινόμενο της Μαφίας των Σικελών ήταν άρρηκτα συνδεδεμένο με την πολιτική και πολιτισμική εξέλιξη της κοινωνίας της Σικελίας που αναπτύχθηκε ως πρωταρχική μορφή δραστηριότητας του Ο.Ε., αποτελώντας τη βασική μορφή που υιοθετήθηκε μετέπειτα και από άλλες οργανώσεις⁶.

Τον 18ο αιώνα εμφανίστηκαν για πρώτη φορά εγκληματικές οργανώσεις κινεζικής προέλευσης, οι λεγόμενες Τριάδες. Οι δραστηριότητες των Τριάδων

---

⁵ Ριζάβα, Φ. (2012). Οργανωμένο έγκλημα θεωρητική προσέγγιση κατ' άρθρον ερμηνεία νομολογιακή προσέγγιση. Αθήνα: Νομική βιβλιοθήκη. σ. 3

⁶ Ριζάβα, Φ. ό.π., σ. 6

περιλάμβανε τη διακίνηση ναρκωτικών, τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, τον τζόγο, την πορνεία και τους εκβιασμούς. Πλέον, στη σύγχρονη εποχή, το μεγαλύτερο ποσοστό των εσόδων τους είναι προϊόν της τεχνολογικής εξέλιξης (αγαθά απομίμησης, αντιγραφή ηλεκτρονικών προγραμμάτων μουσικής και ταινιών κ.ά.) και της μεγάλης εξάπλωσής τους στον ευρωπαϊκό χώρο και ιδιαίτερα σε περιοχές όπως η Ισπανία, τη Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι Κάτω Χώρες⁷.

Κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα, το οργανωμένο έγκλημα είχε ήδη εξελιχθεί και διευρυνθεί σε πανευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Εμφανίστηκαν νέες οργανώσεις, όπως οι ρωσικές μαφίες, τα Κολομβιανά Καρτέλς, η ιαπωνική Γιακούζα και το Σικάγο Outfit⁸ στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η αμερικάνικη Μαφία διαφοροποιήθηκε από τη σικελική, τόσο ως προς τη λειτουργία της, όσο και σε σχέση με την εν γένει ιδεολογική προσέγγιση των πραγματικών συνθηκών. Επιδιώκει, δηλαδή, κυρίως μέσω της διαφθοράς της κρατικής εξουσίας να κινεί ελεύθερα τις παράνομες επιχειρήσεις της. Ως κύριο μέσο δεν χρησιμοποιεί την άσκηση βίας, αλλά τη δωροδοκία τόσο των εχόντων την εξουσία όσο και των κατεχόντων καίριων θέσεων. Αυτές οι εγκληματικές οργανώσεις επεκτάθηκαν σε διάφορες δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων των παράνομων τυχερών παιγνίων, της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, της διακίνησης ανθρώπων, της παράνομης κυκλοφορίας όπλων, της παράνομης παροχής υπηρεσιών και της τοκογλυφίας.

Η μορφή της οργανωμένης εγκληματικότητας παρουσίασε ριζική μεταβολή ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία του 20ού αιώνα, εκμεταλλευόμενη ένα πλήθος παραγόντων (οικονομικών, κοινωνικών, τεχνολογικών) που συνέδραμαν ουσιαστικά

---

⁷Council of Europe. European Committee on Crime Problems (CDPC). (1999). Report on the Organized Crime Situation in Council of Europe Member States - 1998. σ. 11-12. Διαθέσιμο σε : <https://www.coe.int/t/dg1/legalcooperation/economiccrime/organisedcrime/Report1998E.pdf>

⁸Η Μαφία του Σικάγο άλλως Σικάγο Mob, αναφέρεται σε έναν οργανωμένο εγκληματικό υπόκοσμο που δραστηριοποιήθηκε κυρίως στο Σικάγο, αλλά η δράση του είχε επιπτώσεις σε όλο το έδαφος των Ηνωμένων Πολιτειών κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα. Ανέπτυξε διάφορες εγκληματικές δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων της παράνομης παροχής υπηρεσιών, του λαθρεμπορίου αλκοόλ, του τζόγου, του εκβιασμού και άλλων εγκλημάτων. Το Σικάγο Outfit ήταν γνωστό για την οργανωμένη δομή του, με επικεφαλής τους «bosses», οι οποίοι καθοδηγούσαν τις δραστηριότητες του συνόλου της οργάνωσης. Προέκυψε αρχικά από τον κόσμο του παράνομου αλκοόλ κατά την περίοδο της ποταπαγόρευσης στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και στη συνέχεια επεκτάθηκε σε άλλες μορφές εγκληματικής δραστηριότητας.

στην εξάπλωσή της. Η ανάπτυξη των διεθνών μεταφορών, το άνοιγμα συνόρων και η απελευθέρωση των αγορών, η επικράτηση του καπιταλισμού σε συνδυασμό με τον εκσυγχρονισμό των διατραπεζικών συναλλαγών και της χρήσης του διαδικτύου, οδήγησαν στη δημιουργία και εξέλιξη μιας παγκόσμιας εγκληματικής παράνομης αγοράς και εδραίωσης της υπερεθνικής ισχύος του Οργανωμένου Εγκλήματος.

1.2 Εννοιολογική προσέγγιση του Οργανωμένου Εγκλήματος

Το οργανωμένο έγκλημα παραμένει μία αρκετά συγκεχυμένη έννοια. Αν και το Ο.Ε. αποτελεί -μεταξύ άλλων - βασική έννοια της πολιτικής του ποινικού δικαίου για την πρόληψη των σοβαρών εγκλημάτων, δεν είναι απόλυτα σαφές τι ακριβώς συνιστά το οργανωμένο έγκλημα. Με την πάροδο του χρόνου, οι κυβερνήσεις έχουν προσπαθήσει να δημιουργήσουν στρατηγικές για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, συμπεριλαμβανομένων της διεθνούς συνεργασίας, της ενίσχυσης του νόμου και της αστυνόμευσης, καθώς και της προώθησης της κοινωνικής δικαιοσύνης και της οικονομικής ανάπτυξης ως μέσα για τη μείωση των αντικειμενικών συνθηκών που ευνοούν το οργανωμένο έγκλημα. Ωστόσο, ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος, αποτελεί δύσκολη διαδικασία λόγω της συνεχούς εξέλιξης, της ιδιαιτερότητας και της πολυπλοκότητας που παρουσιάζει η εγκληματική αυτή δραστηριότητα.

Όπως γίνεται αντιληπτό, το φαινόμενο του Ο.Ε. χαρακτηρίζεται από διαχρονικότητα όσο και από πολυπλοκότητα και οι επί μέρους εγκληματικές του δραστηριότητες υπακούουν στις ανάγκες της οικονομίας της αγοράς και στις σύγχρονες κοινωνικές μεταβολές και επηρεάζονται άμεσα από αυτές. Η οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα μπορεί να λειτουργεί τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, εκμεταλλευόμενη τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις διεθνείς συνδέσεις για την αποφυγή των αρχών του νόμου και την εκτέλεση των εγκληματικών τους δραστηριοτήτων.

Συνεπώς, το οργανωμένο έγκλημα στοιχειοθετείται στις περιπτώσεις όπου ομάδες ανθρώπων παραβιάζουν ή παρακάμπτουν συστηματικά το νόμο ή χρησιμοποιούν μεθόδους παράκαμψης του νόμου με σκοπό το κέρδος. Σύμφωνα με τη

Σ. Βιδάλη, το οργανωμένο έγκλημα συνιστά εγκληματολογικό όρο το περιεχόμενο του οποίου παραπέμπει σε κοινωνικά φαινόμενα συστηματικής παρανομίας⁹.

Σήμερα, κατά κύριο λόγο, η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος περιλαμβάνει τα εξής χαρακτηριστικά : α) την Ιεραρχική Δομή: Υπάρχει ιεραρχία με ηγέτες ή αφεντικά που λαμβάνουν τις αποφάσεις και διανέμουν τις εργασίες στα μέλη της ομάδας, β) τους Διακριτούς Ρόλους : Τα μέλη της οργάνωσης συνήθως έχουν συγκεκριμένους ρόλους και ευθύνες στην εκτέλεση των εγκληματικών δραστηριοτήτων για την επίτευξη του σκοπού τους, γ) τη Συστηματική και Διαρκή Δραστηριότητα: Η δραστηριότητα της οργάνωσης είναι συνήθως συστηματική και επαναλαμβανόμενη, με σκοπό την απόκτηση σταθερού και συνεχούς κέρδους και δ) τη Χρήση Βίας ή Απειλής: Σε πολλές περιπτώσεις, η οργανωμένη εγκληματικότητα χρησιμοποιεί σωματική ή λεκτική βία, εκφοβισμό ή απειλές.

1.3 Το Οργανωμένο Έγκλημα στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα ο κλάδος της εγκληματολογίας περιορίστηκε σημαντικά σε ένα δικαϊκό επίπεδο, το οποίο υποβάθμισε τη σημασία της κοινωνιολογικής έρευνας. Ειδικότερα δε κατά την περίοδο της δικτατορίας και των πολιτικών εξελίξεων η εγκληματολογική επιστήμη δεν μπόρεσε να εξελιχθεί επαρκώς και να δεχθεί επιρροές από τις φιλελεύθερες θεωρίες που είχαν ήδη αναπτυχθεί στην Ευρώπη και στην Αμερική.¹⁰

Το οργανωμένο έγκλημα, με τη σημερινή του μορφή, ήταν παντελώς άγνωστο στην Ελλάδα έως και τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Για αρκετά χρόνια, αντιμετωπιζόταν τόσο από τη νομοθετική εξουσία και τις κατασταλτικές αρχές όσο και από το κοινωνικό σύνολο ως «εισαγόμενο φαινόμενο» μη σχετιζόμενο με το οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο εντός του οποίου αναπτύσσεται και τις κοινωνικές σχέσεις που το απαρτίζουν. Μάλιστα, η απάντηση που δίδεται σχετικά με τη γέννηση και την ανάπτυξη του φαινομένου αυτού στον ελλαδικό χώρο αφορά κυρίως σε

⁹ Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια. Η Αντεγκληματική Πολιτική Σήμερα. σ. 150

¹⁰ Βιδάλη, Σ. (2013). Εισαγωγή στην Εγκληματολογία. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη. σ. 23

εθνοτικά κριτήρια, ήτοι την καταγωγή των μελών μίας εγκληματικής οργάνωσης και τη μετανάστευση (θεωρία της «συννομοσίας του ξένου» του D. Cressey) ¹¹.

Το δε στερεότυπο των αμιγώς αλλοδαπών εγκληματικών ομάδων (το οργανωμένο έγκλημα συνυφασμένο αποκλειστικά με την εθνικότητα) ή ομάδων «ξένων» και περιθωριοποιημένων προς την ελληνική κοινωνία (όπως οι Ρομά) ¹², είχε εδραιωθεί στη συνείδηση της ελληνικής κοινωνίας και παρέμενε για πολλά χρόνια στο επίκεντρο του δημόσιου διαλόγου και της προβολής από τα Μ.Μ.Ε. σε βαθμό που οι μετανάστες και οι «διεθνείς μαφίες» σχετίστηκαν άμεσα και αποκλειστικά με την άνοδο της εγκληματικότητας ¹³ στη χώρα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, να αποτελέσει η μετανάστευση σημαντική πτυχή της «οργανωμένης εγκληματικότητας» και η εθνική προέλευση μία επεξηγηματική έννοια του εγκληματικού φαινομένου. Επιπλέον, οι επίσημες εκθέσεις της Ελληνικής Αστυνομίας αναφέρονταν συχνά στη σοβαρή απειλή από «εθνικές εγκληματικές ομάδες», τονίζοντας τη συμμετοχή αλλοδαπών σε εγκληματικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στη χώρα.

Η τάση να ταυτίζεται το εγχώριο Ο.Ε. κυρίως με την παρουσία αλλοδαπών εγκληματιών και εγκληματικών οργανώσεων υποχωρεί στις ετήσιες αστυνομικές εκθέσεις από το έτος 2011 και έπειτα οπότε και παρατηρείται η ενίσχυση του ρόλου των ημεδαπών εγκληματιών στις περισσότερες παράνομες δραστηριότητες ¹⁴. Οι υποθέσεις οργανωμένων συμφερόντων εκβιαστών και τοκογλύφων, καθώς και μεγάλων οικονομικών - πολιτικών σκανδάλων, τα οποία καταγράφονται σχεδόν σε καθημερινή βάση από τα Μ.Μ.Ε. υποδηλώνουν ότι το Ο.Ε. αναπτύσσεται διαρκώς εντός των συνόρων της χώρας και ότι οι ημεδαποί είναι εκείνοι που κατέχουν κυρίαρχο ρόλο ¹⁵ στη διαμόρφωσή του. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τη θεώρηση του V. Ruggiero ¹⁶

¹¹ Σταμούλη, Ε. (2019). Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα. Στο : Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. & Παπαχαλαράμπους, Χ. Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα. σ. 218

¹² Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια. Η Αντεγκληματική Πολιτική Σήμερα. σ. 159

¹³ Σταμούλη, Ε. (2019). Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα. Στο : Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. & Παπαχαλαράμπους, Χ. Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα. σ. 222

¹⁴ Σταμούλη, Ε., ό.π., σ. 223

¹⁵ Σταμούλη, Ε., ό.π., 222-3

¹⁶ Ruggiero, V. (2017). Dirty Money. On Financial Delinquency. Oxford: Oxford University Press. σ. 219

περί ανάπτυξης και εφαρμογής των δικτυακών σχέσεων και των εγκληματικών δικτύων στο οργανωμένο έγκλημα ¹⁷, γίνεται κατ' αυτόν τον τρόπο αντιληπτός ο τρόπος που δρουν οι εγκληματικές οργανώσεις και στον Ελλαδικό χώρο με χαρακτηριστικά παραδείγματα την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών, μεταναστών και όπλων.

Σε κάθε περίπτωση, στο σύνολο της κοινωνίας επικρατεί η πεποίθηση ότι το οργανωμένο έγκλημα είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με κοινωνικές και πληθυσμιακές ομάδες οι οποίες αποκλίνουν ριζικά από την κοινωνική ομαλότητα και νομιμότητα και αποτελούν έναν σκοτεινό υπόκοσμο¹⁸.

Σήμερα, οι οργανωμένες εγκληματικές δραστηριότητες επηρεάζουν και επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από την οικονομία και τις συνθήκες της αγοράς. Οι συνθηθέστερες μορφές οργανωμένου εγκλήματος, όπως το λαθρεμπόριο και η διακίνηση ναρκωτικών δημιουργούν έναν εναλλακτικό οικονομικό τομέα ο οποίος μπορεί να διαταράξει το νόμιμο εμπόριο και τις συναλλαγές. Το λαθρεμπόριο ανθρώπων για εργασία σε συνθήκες δουλείας ή για σκοπούς εκμετάλλευσης επίσης επηρεάζει την οικονομία, καθώς δημιουργεί ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον για το νόμιμο εργατικό δυναμικό. Το λαθρεμπόριο παράνομων προϊόντων, οι απάτες και η διαφθορά οδηγούν σε οικονομικές απώλειες για νομικά και φυσικά πρόσωπα (πχ. καταναλωτικό κοινό), ενώ μπορεί να υπονομεύσουν την εμπιστοσύνη στην αγορά.

2. Η Εγκληματική Οργάνωση

Ο όρος «εγκληματική οργάνωση» καθώς και τα στοιχεία που τον προσδιορίζουν, έχουν απασχολήσει σε μεγάλο βαθμό νομικούς, εγκληματολόγους, κοινωνιολόγους και λοιπούς επιστήμονες διότι ούτε στην περίπτωση αυτή υπάρχει ένας

---

¹⁷ Σύμφωνα με τον Ruggiero, η ανάπτυξη νόμιμων και παράνομων δεσμών μπορεί να κατανοηθεί αν το Ο.Ε. θεωρηθεί ως κοινωνική οργάνωση, η οποία αναφέρεται σε ένα δίκτυο δύο διαφορετικών τύπων σχέσεων. Πρώτον σε ένα δίκτυο ένωσης ατόμων με κάποιου είδους πολιτισμική ομοιογένεια και δεύτερον σε ένα κοινωνικό δίκτυο όπου ο οργανισμός μπορεί να θεωρηθεί ως ένα δίκτυο ατόμων που συμμετέχουν σε μία κοινή δραστηριότητα, είτε ανήκουν είτε όχι στον ίδιο σύλλογο.

¹⁸ Αντωνόπουλος, Γ. και Παπανικολάου, Γ. (2016). «Καπιταλισμός χωρίς άδεια» : η ελληνική περίπτωση. Crime in Crisis. Διαθέσιμο σε : <http://crime-in-crisis.com/%ce%ba%ce%b1%cf%80%ce%b9%cf%84%ce%b1%ce%bb%ce%b9%cf%83%ce%bc%cf%8c%cf%82-%cf%87%cf%89%cf%81%ce%af%cf%82-%ce%ac%ce%b4%ce%b5%ce%b9%ce%b1-%ce%b7-%ce%b5%ce%bb%ce%bb%ce%b7%ce%bd%ce%b9%ce%ba/#more-167>

κοινά αποδεκτός ορισμός. Μόνον κάποιοι από τους ορισμούς εστιάζουν στην ανάλυση των δομικών χαρακτηριστικών των οργανώσεων, ενώ άλλοι εστιάζουν στις δραστηριότητές τους ή στον κοινωνικό τους αντίκτυπο. Ο όρος «εγκληματική οργάνωση» έχει υιοθετηθεί κατά την ποινική τυποποίηση του φαινομένου του οργανωμένου εγκλήματος με σκοπό να υπαχθούν πραγματικά περιστατικά στις διατάξεις των άρθρων του Ποινικού Κώδικα. Η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης δεν αποτελεί την αποκλειστική βάση για την κατανόηση του όρου του οργανωμένου εγκλήματος. Έτσι, ο εγχώριος ποινικός νομοθέτης όρισε την έννοια της εγκληματικής οργάνωσης ανεξαρτήτως των ειδικότερων στόχων της, εάν δηλαδή επιδιώκει μόνον οικονομικά ή άλλα υλικά οφέλη ή αν αποβλέπει στην επίτευξη ιδεολογικών, θρησκευτικών ή πολιτικών στόχων.

Ωστόσο, πραγματοποιήθηκαν σημαντικές προσπάθειες για εννοιολογική προσέγγιση του οργανωμένου εγκλήματος από την ευρωπαϊκή και εγχώρια επιστήμη. Σύμφωνα με τη θεωρητική προσέγγιση του οργανωμένου εγκλήματος που ακολουθείται από την ελληνική ποινική επιστήμη, υπάρχει πρακτική διάκριση των εγκληματολογικών θεωρήσεων για το οργανωμένο έγκλημα σε προσωποπαγείς και πραγματοπαγείς. Η ειδοποιός διαφορά των θεωριών αυτών εντοπίζεται στο γεγονός ότι στην μεν πρώτη περίπτωση το ενδιαφέρον εστιάζεται κυρίως στα πρόσωπα και τα χαρακτηριστικά της ενώσεως, ενώ στη δεύτερη περίπτωση αυτό επικεντρώνεται κυρίως στον τρόπο οργάνωσης της δραστηριότητάς τους¹⁹. Στην τελευταία περίπτωση, η προσωπική συμμετοχή έχει δευτερεύουσα σημασία, με αποτέλεσμα τα μέλη της οργάνωσης να μπορούν να αντικαθίστανται με μεγάλη ευχέρεια χωρίς να επηρεάζεται η ομαλή διεξαγωγή του έργου της οργάνωσης. Υπό τη θεώρηση αυτή, το οργανωμένο έγκλημα μορφοποιείται ως οργάνωση, η οποία δραστηριοποιείται στην παράνομη αγορά και τελικά λειτουργεί όπως ακριβώς μία επιχείρηση στη νόμιμη αγορά. Σήμερα, η διάρθρωση του οργανωμένου εγκλήματος δεν είναι προσωποπαγής αλλά πραγματοπαγής και συνεπώς η δομή του διαρθρώνεται βάσει των δράσεων -

---

¹⁹Λιβός, Ν. «Οργανωμένο Έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του», εισήγηση κατά το 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ελληνικής Εταιρίας Ποινικού Δικαίου, Κομοτηνή 23-25 Οκτωβρίου 1998, στο: Οργανωμένο Έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου» Πρακτικά Ζ' Συνεδρίου, Αθήνα, Σάκκουλας. σ. 14

λειτουργιών που επιτελούν τα άτομα που την απαρτίζουν και όχι τα πρόσωπα αυτά καθαυτά ²⁰.

Στην κατανόηση του οργανωτικού άξονα του Ο.Ε. αποτέλεσε αρωγό η θεωρία του Donald Cressey, ο οποίος αναφέρθηκε σε μία ιεραρχικά δομημένη οργάνωση, κύρια χαρακτηριστικά της οποίας είναι η ύπαρξη αυστηρών τυπικών κανόνων, αποτελούμενη από άτομα που υπακούν σε αυστηρή ιεραρχία με συγκεκριμένες και πλήρως εξειδικευμένες λειτουργίες εντός αυτής. Δηλαδή, η υποταγή της ατομικής βούλησης στην βούληση της εγκληματικής οργάνωσης και της ηγεσίας της και αποδοχή των σκοπών της. Ο ίδιος άλλωστε απέρριψε την ατομοκεντρική θεωρία της εγκληματικότητας, διότι θεωρούσε ότι έτσι τα εγκλήματα που διαπράττουν οι οργανώσεις εξηγούνται με όρους διαστροφής ή ηθικού εκφυλισμού των εμπλεκόμενων αντί με όρους οργανωτικών ρόλων ²¹.

Επιπλέον, όπως εύστοχα επισημαίνει ο Vincenzo Ruggiero, οι ορισμοί για τις εγκληματικές οργανώσεις είναι τόσοι πολλοί όσο και τα διάφορα πολιτικά και οικονομικά υπόβαθρα που υπάρχουν ²². Παράλληλα, νομικοί παράγοντες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση ορισμών καθότι κάποιοι από αυτούς προέρχονται από νομικά κείμενα ή είναι ορισμοί που χρησιμοποιούνται από αστυνομικές και δικαστικές αρχές για την προσαγωγή εγκληματιών.

Οι T. Green και P. Ward εστίασαν στην ύπαρξη σχέσεων συνεργασίας μεταξύ Ο.Ε. και των κρατικών δομών - Κράτους - κρατικών λειτουργών και αξιωματούχων και στη δημιουργία της διαφθοράς ²³. Οι εγκληματικές οργανώσεις αναζητούν συμμαχίες με το Κράτος ή/και με επίσημους φορείς του, προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους τους, αφενός να προστατευτούν από την (αστυνομική ή ποινική) δίωξη και αφετέρου να διευκολύνουν την διακίνηση των παράνομων αγαθών. Επιπλέον, οι εγκληματικές οργανώσεις εμπλέκονται σε δραστηριότητες διαφθοράς προσφέροντας χρήματα ή υπηρεσίες σε δημόσιους αξιωματούχους με αντάλλαγμα την προνομιακή

²⁰ Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια. Η Αντεγκληματική Πολιτική Σήμερα. σ. 150

²¹ Βιδάλη, Σ. (2017), ό.π. σ. 151

²² Ruggiero, V. (2012). Introduction: the organization of crime. In Gunev, Ph., Ruggiero, V. Corruption and organised Crime in Europe. Illegal Partnership (3-14). London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group. σ. 3

²³ Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια. Η Αντεγκληματική Πολιτική Σήμερα. σ. 155

μεταχείριση ή την προστασία από τις άλλες αρχές. Έτσι, μέσω της διαφθοράς που σύμφωνα με τον W. Chambliss αποτελεί την κυριότερη λειτουργία για την εξάπλωσή του Ο.Ε., η οργανωμένη εγκληματικότητα αποκτά μία συμβιωτική σχέση με το Κράτος αλλά και τη νόμιμη οικονομία ²⁴.

Ο R. Michalowski επικεντρώθηκε στις ομοιότητες που παρουσιάζει το Ο.Ε. με μία σύγχρονη καπιταλιστική επιχείρηση ²⁵. Το Ο.Ε. λειτουργεί όπως ακριβώς μία αυτόνομη μονάδα παραγωγής αγαθών ή υπηρεσιών, που στοχεύει στη μέγιστη απόδοση για την προσπορισμό του μέγιστου δυνατού κέρδους. Όπως δηλαδή μία (καπιταλιστική) επιχείρηση έτσι ακριβώς και το οργανωμένο έγκλημα επιζητά μέσω της αποτελεσματικής οργάνωσης και της διαχείρισης των πόρων του, την αύξηση των κερδών του και την ταυτόχρονη μείωση του κόστους παραγωγής. Επιπλέον, το Ο.Ε. οφείλει να προσαρμόζεται στις αλλαγές της αγοράς, να ανταγωνίζεται τις άλλες εγκληματικές οργανώσεις και να επενδύει στην καινοτομία των μεθόδων του.

Επομένως, η εγκληματική οργάνωση αναφέρεται σε μία ομάδα προσώπων τα οποία συνεργάζονται μεταξύ τους για τη διάπραξη εγκληματικών δραστηριοτήτων με στόχο την απόκτηση κέρδους. Η οργάνωση αυτή λειτουργεί με συστηματικό τρόπο, έχει καθορισμένους ρόλους και ιεραρχική δομή και - κατά κύριο λόγο - χρησιμοποιεί παράνομες μεθόδους.

3. Το οικονομικό, περιουσιακό ή άλλο όφελος

Οι εγκληματικές οργανώσεις - μεταξύ άλλων - πλήττουν τα έννομα αγαθά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της γενετήσιας ελευθερίας, της περιουσίας. Σε πολλές περιπτώσεις, έχουν λάβει τη μορφή νομότυπων επιχειρήσεων με διεθνή δράση που ασχολούνται με παράνομες δραστηριότητες, όπως, το εμπόριο ναρκωτικών ουσιών, όπλων και ανθρώπων. Με τον τρόπο αυτό, επηρεάζουν τη δραστηριότητα και των νόμιμων επιχειρήσεων, αφού πολλές εξ αυτών εξειδικεύονται στο λαθρεμπόριο τσιγάρων, καπνού και άλλων αγαθών και προϊόντων, τα οποία είναι μεν νόμιμα, πλην

²⁴ Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια. Η Αντεγκληματική Πολιτική Σήμερα. σ. 156

²⁵ Σταμούλη, Ε. (2019). Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα. Στο : Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. & Παπαχαλαράμπους, Χ. Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα. σ. 215

όμως καταλήγουν στους καταναλωτές μέσω παράνομης διαδικασίας (πχ. φοροδιαφυγή).

Η απόκτηση του οικονομικού οφέλους είναι το βασικό κίνητρο για τη δημιουργία, ύπαρξη, λειτουργία και συντήρηση μιας οργάνωσης, όπως άλλωστε και μίας νόμιμης επιχείρησης. Ωστόσο, το οικονομικό όφελος που επιδιώκουν οι εγκληματικές οργανώσεις προέρχεται από τις παράνομες δραστηριότητές τους όπως η πώληση παράνομων υπηρεσιών ή προϊόντων και από πράξεις εκμετάλλευσης, βίας ή απάτης.

Επιπλέον, όπως αποδεικνύεται από την ως άνω εκτενή ανάλυση, για τη μορφή και τη δράση που έχουν λάβει σήμερα οι εγκληματικές οργανώσεις σε όλη την υφήλιο, έχουν συντελέσει πολλοί παράγοντες, όπως το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και της διεθνοποίησης της οικονομίας και της αγοράς, και δημιούργησαν πρόσφορο έδαφος στο οργανωμένο έγκλημα να διαπράττει τις εγκληματικές του δραστηριότητες για την απόκτηση κερδών και ταυτόχρονα να διευκολύνει τη νομιμοποίηση των τεράστιων παρανόμων εσόδων που αποφέρουν οι εγκληματικές δραστηριότητες αυτές.

Έτσι, η Ιντερπολ ²⁶, υιοθέτησε με απόφασή της το 1998 τον εξής ορισμό: «*Οργανωμένο έγκλημα είναι κάθε επιχείρηση ή ομάδα ατόμων που εμπλέκεται σε διαρκή παράνομη δραστηριότητα, η οποία έχει ως πρωταρχικό σκοπό την απόκτηση κερδών ανεξάρτητα από τα εθνικά σύνορα*» ²⁷.

Αντίστοιχα, στη Σύμβαση του Παλέρμο ο προσπορισμός παράνομου (οικονομικού ή άλλου) οφέλους προβλέπονταν ως συστατικό στοιχείο για το οργανωμένο έγκλημα. Ειδικότερα, στο άρθρο 2 ορίζει την οργανωμένη εγκληματική ομάδα ως «*δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων που υπάρχει για κάποια χρονική περίοδο και ενεργεί με κοινό σκοπό τέλεσης ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων ή εγκλημάτων που θεσπίζονται σύμφωνα με τη Σύμβαση αυτή, προκειμένου*

²⁶ Πλήρης ονομασία στην ελληνική γλώσσα : Διεθνής Οργάνωση Εγκληματολογικής Αστυνομίας / στην αγγλική : International Criminal Police Organization (INTERPOL). Οι υπηρεσίες της Οργάνωσης αποσκοπούν στη διασφάλιση της ασφαλούς επικοινωνίας μεταξύ των αστυνομικών αρχών σε διεθνές επίπεδο, τη διευκόλυνση πρόσβασης σε διεθνή στοιχεία και δεδομένα, την παροχή επιχειρησιακής υποστήριξης στις εθνικές αρχές των κρατών, την υποστήριξη της διαρκούς βελτίωσης των αστυνομικών αρχών για την καταπολέμηση του εγκλήματος, καθώς και την προώθηση της καινοτομίας.

²⁷ Λυδάκης, Εμ. (2009). Ελληνική Αστυνομία. Οργανωμένο Έγκλημα. Διαθέσιμο σε : <https://www.astynomia.gr/2009/10/30/organomeno-egklima/>

να ποριστεί αμέσως ή εμμέσως οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος». Παρόμοια είναι και η ρύθμιση του άρθρου 1 παρ. 1 της υπ' αριθμ. 2008/841/ΔΕΥ Απόφασης - Πλαίσιο, όπου τυποποιεί την εγκληματική οργάνωση ως εξής: «η εγκαθιδρυμένη επί ένα χρονικό διάστημα και διαρθρωμένη ένωση περισσοτέρων των δύο προσώπων, που δρουν από κοινού προκειμένου να τελέσουν αξιόποινες πράξεις οι οποίες επισύρουν ποινή στερητική της ελευθερίας ή μέτρο ασφαλείας στερητικό της ελευθερίας μεγίστης διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων ετών, ή βαρύτερη ποινή, με σκοπό να προσπορισθούν, άμεσα ή έμμεσα, οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος». Τόσο η Σύμβαση του Παλέρμο όσο και η Απόφαση-Πλαίσιο απαιτούσαν από τα συμβαλλόμενα κράτη και τα κράτη - μέλη αντίστοιχα, να προβλέψουν την ποινικοποίηση της εγκληματικής οργάνωσης με τα στοιχεία που τυποποιούνται σε αυτές και αφορούν τον αριθμό των ατόμων που την απαρτίζουν, τη δομή της, τη συνεχή δράση της και σαφώς την επιδίωξη της απόκτησης, άμεσα ή έμμεσα, οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους. Συνεπώς, απασχόλησε ιδιαίτερα τη νομοπαρασκευαστική διαδικασία η επιδίωξη του οικονομικού οφέλους στην στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής υπόστασης των εγκλημάτων που τελούνται από τις εγκληματικές οργανώσεις.

Ωστόσο, σε πολλές έννομες τάξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οικονομικό όφελος δεν αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη νομοτυπική μορφή της εγκληματικής οργάνωσης. Μολονότι σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές επιταγές το κάθε κράτος μέλος δεσμεύεται να ενσωματώσει στην εθνική του νομοθεσία την δικαιοταξία της Ένωσης, επαφίεται σε κάθε χώρα να θέσει τα ειδικότερα κριτήρια που επιθυμεί. Έτσι, στην Ελλάδα, παρά την Εισηγητική Έκθεση του Νόμου²⁸ που δηλώνει ότι τα μέτρα που περιγράφονται στη Σύμβαση του Παλέρμο ενσωματώνονται στην εγχώρια νομοθεσία, προκύπτουν ζητήματα ασυμφωνίας σε σύγκριση με την νομοτεχνική κατασκευή της παραγράφου 1 του άρθρου 187 ΠΚ²⁹. Η προϋπόθεση της απόκτησης οικονομικού

²⁸ Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου: «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων», Γενικές Παρατηρήσεις - Οι στόχοι του σχεδίου, σ. 2. https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/T-POIN_1.pdf

²⁹ Σταμούλη, Ε. (2022). Άρθρο 187 ΠΚ : μία «επικίνδυνη» διάταξη για το φιλελεύθερο ποινικό δίκαιο και τα δικαιώματα. Στο : Δικηγορική Επικαιρότητα, αρ. φυλ. 155, έτος 32°, Οκτώβριος -Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2022. Έκδοση του Δικηγορικού Συλλόγου Πειραιά. https://www.dspeiraia.gr/magazines/TEYXOS_155.pdf

οφέλους από την εγκληματική οργάνωση δεν συμπεριλήφθηκε στον ελληνικό ΠΚ με το Ν. 2829/2001. Αλλά και μετέπειτα στο Ν. 3875/2010, ο οποίος κύρωσε τη Σύμβαση του Παλέρμο, το οικονομικό όφελος προκύπτει μόνον έμμεσα ως επιβαρυντική περίπτωση³⁰ και συγκεκριμένα στην παρ. 6 του άρθρου 187 ΠΚ³¹. Στο δε Νόμο 4619/2019, ο οποίος επέφερε και πάλι σημαντικές τροποποιήσεις στον Ποινικό Κώδικα, το οικονομικό, περιουσιακό ή άλλο υλικό όφελος εκ νέου δεν αποτέλεσε βασικό στοιχείο της εγκληματικής οργάνωσης και δεν περιλήφθηκε στον ορισμό του άρθρου 187 ΠΚ.

Η εν λόγω επιλογή του Νομοθέτη επέφερε υποβάθμιση της ουσίας του οργανωμένου εγκλήματος και τούτο διότι η μη αναζήτηση των οικονομικών κινήτρων και παράλληλα του οφέλους που παρέχεται στην εγκληματική οργάνωση από τις παράνομες δραστηριότητές της οδήγησε σε ένα πέπλο προστασίας της ανώτερης και με ισχύ κοινωνικής τάξης, ήτοι του κεντρικού επιπέδου εξουσίας οικονομικών και κοινωνικών κύκλων της χώρας που τυχόν εμπλέκονται σε παραβατικές δραστηριότητες οι οποίες συνάδουν με το οργανωμένο έγκλημα και τη σοβαρή εγκληματικότητα³². Η οικονομική δομή του εγκλήματος, τίθεται εσκεμμένα στο περιθώριο και πολλές φορές μια εγκληματική οργάνωση τείνει να «προστατεύεται» αντί να αποδομείται, με επακόλουθο να καθίσταται ιδιαίτερα δυσχερής η αποκάλυψη τέτοιων αδικημάτων³³.

Από την άλλη, με τον τρόπο αυτό, ο εθνικός νομοθέτης θέλησε να διευρύνει τον ορισμό της εγκληματικής οργάνωσης και κατ' επέκταση να λάβει υπ' όψιν

---

³⁰ Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη. σ. 189

³¹ Το άρθρο 187 παρ. 6 ΠΚ όπως αυτό διαμορφώθηκε μετά την τροποποίησή του με τον Ν. 3875/2010 : «Η κατασκευή, προμήθεια ή κατοχή όπλων, εκρηκτικών υλών και χημικών ή βιολογικών υλικών ή υλικών που εκπέμπουν επιβλαβείς για τον άνθρωπο ακτινοβολίες προς εξυπηρέτηση των σκοπών της οργάνωσης της παραγράφου 1 ή της συμμορίας της παραγράφου 3 ή η επιδίωξη οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους των μελών τους συνιστούν επιβαρυντικές περιστάσεις. Η μη τέλεση οποιουδήποτε από τα επιδιωκόμενα εγκλήματα των παραγράφων 1 και 3 συνιστά ελαφρυντική περίπτωση. Η απλή ψυχική συνέργεια στα εγκλήματα της συγκρότησης ή συμμετοχής κατά την παράγραφο 1 ή της συμμορίας κατά την παράγραφο 3 δεν τιμωρείται, εφόσον τα μέλη της οργάνωσης ή συμμορίας δεν επιδιώκουν οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος.»

³² Βιδάλη Σ., (2017). Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα, Εκδόσεις : Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ. 189

³³ Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα, Εκδόσεις : Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ. 190

πολιτικές προεκτάσεις και να προστατεύσει ανθρώπους από ομάδες που επιθυμούν είτε την εκδίωξη είτε την εξόντωση τους (πχ. εγκληματικές οργανώσεις με ρατσιστικά και ξενοφοβικά κίνητρα). Καθίσταται έτσι σαφές ότι δεν θα πρέπει να αποκλείεται εξ' ορισμού η ένταξη μιας εγκληματικής οργάνωσης στο οργανωμένο έγκλημα μόνο και μόνο επειδή δεν επιδιώκει οικονομικό όφελος. Υφίστανται πολλές οργανώσεις οι οποίες δεν αποσκοπούν σε κάποιο οικονομικό όφελος αλλά ούτε οι κακουργηματικές τους πράξεις μπορούν να χαρακτηριστούν ως τρομοκρατικά εγκλήματα και συνεπώς υποκινούνται από αισθήματα μίσους, ξενοφοβίας, ομοφοβίας και ρατσισμού.

Χαρακτηριστικό εγχώριο παράδειγμα για την ως άνω διαπίστωση αποτελεί η ύπαρξη της ποινικής καταδίκης των μελών του πολιτικού κόμματος «Χρυσή Αυγή» με τις απαγγελθείσες σε βάρος τους κατηγορίες της συγκρότησης και ένταξης ως μελών σε εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187 παρ.1 εδ. α' Π.Κ.) και της διεύθυνσης εγκληματικής οργάνωσης (άρθρο 187 παρ.2 Π.Κ.) από τα ηγετικά της στελέχη, παρόλο που δεν επεδίωκαν κανένα οικονομικό ή άλλο υλικό ή περιουσιακό όφελος. Το δικαστήριο με την απόφασή Του δεν θέλησε να τιμωρήσει το συγκεκριμένο πολιτικό κόμμα ως οντότητα, αλλά την εγκληματική οργάνωση που υποβόσκει καθότι δεν αποτελούσε φορέα πολιτικών ιδεών αλλά μηχανισμό διευκόλυνσης εγκληματικών πράξεων. Άλλωστε, στην περίπτωση αυτή, το εν λόγω κόμμα ξεκάθαρα παρεκκλίνει από τη συνταγματική του αποστολή η οποία έγκειται στο «να εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος της χώρας» (άρθρο 29 παρ. 1 του Συντάγματος).

4. Η ποινική τυποποίηση του Οργανωμένου Εγκλήματος

Οι κίνδυνοι που πηγάζουν από το εγκληματικό αυτό φαινόμενο δεν περιορίζονται σε επί μέρους κοινωνικά αγαθά, αλλά επεκτείνονται σε ολόκληρα κοινωνικά υποσυστήματα. Συνεπώς, η αντιμετώπιση της οργανωμένης εγκληματικότητας αποτελεί τις τελευταίες δεκαετίες κυρίαρχο στόχο των αντεγκληματικών πολιτικών της διεθνούς αλλά και της εγχώριας κοινότητας.

Μέσω της προσπάθειας να δημιουργηθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός και συγκεκριμένες νομοθετικές πρωτοβουλίες, οι οποίες εν συνεχεία ενσωματώνονται από τα κράτη στις εθνικές τους διατάξεις, επιδιώκεται η αποτελεσματική αντιμετώπιση

του φαινομένου. Η πολυπλοκότητα και η εξέλιξη του φαινομένου αυτού απαιτεί διεθνή προσπάθεια και σε τομείς της διασυνοριακής συνεργασίας των διωκτικών και δικαστικών αρχών. Οργανωμένες εγκληματικές ομάδες δρουν σε περισσότερες από μία χώρες ταυτόχρονα, αποκτώντας έτσι μια διεθνοποίηση, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σημαντικές δυσκολίες στην αποτελεσματική και καθολική αντιμετώπισή τους. Συνεπώς, το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί μια κατηγορία διακρατικών, εθνικών ή τοπικών ομάδων που απαρτίζονται από εγκληματίες οι οποίοι εμπλέκονται σε παράνομες δραστηριότητες, συνήθως με σκοπό το κέρδος. Ωστόσο, όπως προανέφερα, ορισμένες εγκληματικές ομάδες, όπως οι τρομοκρατικές οργανώσεις, έχουν πολιτικά ή φυλετικά κίνητρα.

Οι προσπάθειες αντιμετώπισής του εγκλήματος συνδέονται άρρηκτα με το ίδιο το έγκλημα. Το ιδιαίτερα πολύπλοκο εγκληματικό φαινόμενο του Ο.Ε. - όπως είναι εύλογο - συγκεντρώνει την προσοχή τόσο υπερεθνικών οργανισμών όσο και εθνικών κυβερνήσεων. Ο υπερεθνικός χαρακτήρας, εξάλλου, που έχει ήδη προσλάβει το οργανωμένο έγκλημα, φαίνεται να δικαιολογεί το αυξημένο ενδιαφέρον για συνεργασία σε επίπεδο πολυμερούς συνεργασίας, αλλά και διεθνών και υπερεθνικών οργανισμών. Πράγματι, οι δράσεις για την αντιμετώπισή του είναι εκ των πραγμάτων εξίσου ή και περισσότερο πολύπλοκες από το ίδιο, εξελίσσονται και αφορούν τόσο την συγκρότησή του, όσο και τα επιμέρους εγκλήματα που διαπράττονται από οργανωμένες εγκληματικές ομάδες, τα οποία στοχεύουν είτε στην πραγματοποίηση κέρδους, είτε στην αποφυγή των κατασταλτικών προσπαθειών, είτε στη διατήρηση της θέσης των εγκληματικών οργανώσεων στην αγορά. Η ευρωπαϊκή νομοθεσία διαθέτει τους μηχανισμούς για άμεση αναπροσαρμογή των ήδη θεσμοθετημένων διατάξεων σε περίπτωση που εντοπιστούν και άλλες - νέες - μορφές οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας ώστε να τις εντάξει στην κατηγορία των σοβαρών αυτών εγκλημάτων.

4.1 Η αντιμετώπιση του Οργανωμένου Εγκλήματος από τη Διεθνή και την Ενωσιακή δικαιοταξία

Όσον αφορά τις νομοθετικές πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήδη από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Μάαστριχτ (1η Νοεμβρίου 1993) καθώς και της

Συνθήκης του Άμστερνταμ (το έτος 1999), διακηρύσσεται ο στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης να παράσχει στους πολίτες της ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, ενώ ειδικότερα είχε προβλεφθεί ότι η από κοινού δράση για τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, απαιτεί την θέσπιση κοινών κανόνων, που θα αφορούν τον καθορισμό του αξιοποίνου στους τομείς της οργανωμένης εγκληματικότητας, της τρομοκρατίας και της διακίνησης ναρκωτικών ³⁴. Κυρίως, με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ επήλθε μια διαθρωτική αλλαγή. Προσεγγίζοντας το στόχο της κοινής προσέγγισης των εθνικών νομοθεσιών εγκαινιάστηκε ένα νομικό εργαλείο παρόμοιο με τις κοινοτικές οδηγίες, οι Αποφάσεις - Πλαίσιο.

Ωστόσο, σημειώθηκε ότι οι επιχειρησιακές δραστηριότητες, όπως η δίωξη των εγκληματιών, παραμένουν στην αρμοδιότητα των κρατών - μελών, οπότε ο απώτερος στόχος της Ε.Ε. ήταν να συνδράμει στην καταπολέμηση του Οργανωμένου Εγκλήματος παρέχοντας διάφορα μέσα και εργαλεία, όπως η συλλογή αξιόπιστων στατιστικών στοιχείων για την εγκληματικότητα, καθώς επίσης και η δημιουργία δικτύων για την ανταλλαγή πληροφοριών και βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των αρμόδιων αρχών.

Η συγκεκριμένη αρμοδιότητα έχει ήδη επιφέρει σημαντικές σε έκταση και αριθμό παρεμβάσεις στους κανόνες του ουσιαστικού και δικονομικού ποινικού δικαίου και στις διατάξεις αντίστοιχων νομοθετημάτων των κρατών μελών ενώ δημιούργησε νέες προοπτικές για τις διαστάσεις που μπορεί να λάβει το έργο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μετά την έγκριση από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. στο Παλέρμιο της Ιταλίας κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος, η οποία κατευθυνόταν στην εναρμόνιση των εθνικών ποινικών νομοθεσιών και στην περαιτέρω ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, το ζήτημα της οργανωμένης εγκληματικότητας επανατέθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο του Προγράμματος της Χάγης. Στη συνέχεια, αποφασίστηκε η υιοθέτηση της υπ' αριθμ.

---

³⁴Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ελ., Οι πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Εισήγηση στο πλαίσιο του τριήμερου σεμιναρίου για το οργανωμένο έγκλημα που διοργανώθηκε από τον Τομέα Ποινικών και Εγκληματολογικών Σπουδών του Α.Π.Θ. τον Δεκέμβριο του 2005. http://www.intellectum.org/articles/issues/intellectum1/p025037_%28kastanidou%29.pd. σελ. 29

2008/841/ΔΕΥ Απόφασης - Πλαίσιο³⁵, προκειμένου να προωθηθεί περαιτέρω η διακρατική συνεργασία και η εναρμόνιση με την προαναφερθείσα Σύμβαση του Παλέρμο.

Μάλιστα, πρόκειται για μια Απόφαση - Πλαίσιο που έχει σήμερα προσλάβει την ισχύ Οδηγίας ένεκα της μη αντικατάστασής της από άλλο νομοθετικό κείμενο και της παρελεύσεως της μεταβατικής περιόδου από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισσαβόνας και δεσμεύει, κατά τη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, την εθνική έννομη τάξη εκάστου Κράτους Μέλους για εναρμόνιση της νομοθεσίας του με το περιεχόμενό της. Ωστόσο, αυτό συμβαίνει μόνο στο βαθμό που οι ρυθμίσεις τις οποίες καλείται ο κάθε εθνικός νομοθέτης να μεταφέρει στο εσωτερικό του δίκαιο, δεν παραβιάζουν θεμελιώδεις αρχές που σχετίζονται με το ποινικό δίκαιο της δικής του χώρας. Οι διατάξεις των παρ. 2 και 3 του άρθρου 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση³⁶ ανάγει ως βασική υποχρέωση της Ένωσης, το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως αυτά προκύπτουν από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών.

Σημειώνεται δε, ότι κυρίαρχο μέλημα των υπερκρατικών θεσμικών φορέων αποτελεί η σύγκλιση των νομοθεσιών περί πρόληψης και καταστολής του οργανωμένου εγκλήματος από τις επιμέρους εθνικές έννομες τάξεις, καθώς και η ουσιαστική προώθηση της δυνατότητας αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών - μελών.

4.1.1 Η σύμβαση του Παλέρμο

---

³⁵Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2008), Απόφαση - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ της 24ης Οκτωβρίου 2008 για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, L 300/42, 11.11.2008. Διαθέσιμο σε : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A32008F0841>

³⁶Άρθρο 6^ο της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση « .... 2. Η Ένωση προσχωρεί στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών. Η προσχώρηση στην εν λόγω Σύμβαση δεν μεταβάλλει τις αρμοδιότητες της Ένωσης όπως ορίζονται στις Συνθήκες. 3. Τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, αποτελούν μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης.»

Η αντιμετώπιση της οργανωμένης εγκληματικότητας αποτελεί τις τελευταίες δεκαετίες κυρίαρχο στόχο των αντεγκληματικών πολιτικών της διεθνούς κοινότητας. Μέσω της δημιουργίας ενός κοινά αποδεκτού ορισμού και συγκεκριμένων διατάξεων οι οποίες εν συνεχεία ενσωματώνονται από τα κράτη μέλη στις εθνικές νομοθεσίες, επιδιώκεται η αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου. Το 1997 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσδιόρισε, μεταξύ άλλων, τα δομικά χαρακτηριστικά της οργανωμένης εγκληματικότητας όπως ο διεθνικός χαρακτήρας, η χρήση εμπορικών και επιχειρηματικών δομών, η βία, ο εκφοβισμός και το ξέπλυμα μαύρου χρήματος.

Οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες μπορούν ανά πάσα στιγμή να διαφοροποιήσουν και να (ανα)προσαρμόσουν το πεδίο δράσης τους ανάλογα με τη δραστηριότητα που θα επιφέρει τα μεγαλύτερα κέρδη με το μικρότερο δυνατό κίνδυνο. Έτσι, κυρίως λόγω της πολυπλοκότητας του φαινομένου του Ο.Ε., στο κείμενο της Σύμβασης του Παλέρμο (Σύμβαση των Η.Ε. κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος) γίνεται μνεία και δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στην κατανόηση της δομής και λειτουργίας των και όχι αποκλειστικά στην τυποποίηση των παράνομων ενεργειών τους.

Η πολυπλοκότητα και η εξέλιξη του φαινομένου απαιτεί διεθνή προσπάθεια στους τομείς της διασυνοριακής συνεργασίας των διοικητικών και δικαστικών αρχών. Η διεθνής σύμβαση του ΟΗΕ κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος είναι το πιο σημαντικό βήμα της διεθνούς κοινότητας προς αυτήν την κατεύθυνση. Υπογράφηκε τον Δεκέμβριο του 2000 στο Παλέρμο της Ιταλίας και έγινε ευρύτερα γνωστή ως η Σύμβαση του Παλέρμο. Αποτελείται από τρία πρόσθετα πρωτόκολλα, το πρώτο σχετίζεται με την εμπορία ανθρώπων, ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών, το δεύτερο με τη λαθραία διακίνηση μεταναστών και το τρίτο με την διακίνηση ναρκωτικών, πυροβόλων όπλων, τμημάτων και συστατικών τους και πυρομαχικών και τέθηκε σε ισχύ στις 29 Σεπτεμβρίου του 2003. Για πρώτη φορά υπήρξε ξεχωριστή πρόβλεψη για το οργανωμένο έγκλημα, το έγκλημα του λευκού κολάρου (ως ειδικότερο οικονομικό έγκλημα και δη των ισχυρών) και τη διαφθορά και προτάθηκε η θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος ως επιχείρηση με χαρακτηριστικά που

προβλέπονται στην νόμιμη οικονομία και όχι ως φαινόμενο στηριζόμενο στην θεώρηση της εθνικότητας³⁷.

Η Σύμβαση του Παλέρμο συνέβαλλε καθοριστικά έτσι ώστε να εναρμονιστούν οι νομοθεσίες των κρατών - μελών στο επίπεδο του ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου καθώς και στην προώθηση της διασυνοριακής συνεργασίας για την αντιμετώπιση του φαινομένου³⁸. Μέσα από τη Σύμβαση επιχειρήθηκε να δοθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για το οργανωμένο έγκλημα. Η Σύμβαση χρησιμοποιεί συγκεκριμένα τον όρο «οργανωμένες εγκληματικές ενώσεις», ο οποίος σύμφωνα με κάποιους θεωρητικούς θεωρείται ορθότερος από τον όρο «οργανωμένο έγκλημα»³⁹, ενώ για πρώτη φορά τα κράτη πραγματεύονται ουσιαστικά την οριοθέτηση του οργανωμένου εγκλήματος και ουσιαστικά καταδεικνύεται η ανάγκη για διαφορετική αντιμετώπιση του φαινομένου⁴⁰. Διαπιστώθηκε ότι πλέον το οργανωμένο έγκλημα απομακρυνόταν από τις παραδοσιακές μορφές και αποκτούσε διασυνοριακή εμβέλεια, απόρροια των παγκοσμιοποιημένων δικτύων ανάπτυξης της εγκληματικότητας. Η προσέγγιση των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, για το «εισαγόμενο έγκλημα» μεταλαμπαδεύτηκε και στην Ευρώπη, όπου τέθηκε ως στόχος η αυστηρή ποινική καταστολή των μέσων και των δομών που ενέχονται στο οργανωμένο έγκλημα⁴¹.

Κατά τη διαβούλευση που αφορούσε στη Σύμβαση του Παλέρμο, υπερίσχυσε η άποψη που υποστήριζε ότι οι σκοποί της Σύμβασης θα επιτευχθούν, εάν το βάρος δοθεί όχι τόσο στις δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά στη δομή και τις λειτουργίες του. Έτσι, δεν συμπεριλήφθηκαν στη Σύμβαση όλες οι δυνατές και πιθανές δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος. Επιλέχθηκε να σταθμίζεται η σοβαρότητα της παράβασης με βάση τις ποινές, οι οποίες προβλέπονται στις εθνικές νομοθεσίες, ενώ η παράνομη δράση πρέπει να συνδέεται με μία εγκληματική

³⁷ Βιδάλη Σ., Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα, 2017, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ. 173- 174

³⁸ Ριζάβα, Φ. (2012). Οργανωμένο έγκλημα, Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρο ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 268-269

³⁹ Αλεξιάδης, Στ.(2004). Εγκληματολογία, σ. 215

⁴⁰ Χλούπης, Γ. (2019). Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος. Στο: Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαλαράμπους, Χ.. Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ. σ. 280

⁴¹ Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα, σ. 173

οργάνωση και να έχει στοιχεία υπερεθνικά και δηλωτικά του οργανωμένου εγκλήματος. Ενδιαφέρον, έτσι παρουσιάζει το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων απορρίφθηκαν προτάσεις που θα μπορούσαν να είχαν καταλήξει σε ένα αρκετά διαφορετικό ορισμό, όπως για παράδειγμα, ο ελάχιστος αριθμός προσώπων ή η προϋπόθεση ο δράστης να έχει συμβάλει στη διάπραξη κάποιου από τα επιμέρους εγκλήματα που τέλεσε η οργάνωση προκειμένου να τιμωρηθεί.

Βασικά σημεία της προαναφερόμενης Σύμβασης αποτελούν, μεταξύ άλλων, ο ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος, το πεδίο εφαρμογής της και ο διεθνικός της χαρακτήρας. Επομένως καθίσταται εφαρμοστέα : α) σε αδικήματα που αφορούν ποινικές διατάξεις σχετιζόμενες με συμμετοχή σε οργανωμένη εγκληματική ομάδα, νομιμοποίηση προϊόντων εγκλήματος, διαφθορά και παρακώληση της δικαιοσύνης και β) στα εγκλήματα ιδιάζουσας σημασίας με διεθνική προέκταση τα οποία αφορούν σε οργανωμένες εγκληματικές ομάδες.

Σύμφωνα δε με τον ορισμό που αποδόθηκε, στις διατάξεις του άρθρου 2 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος, ως οργανωμένη εγκληματική ομάδα ορίζεται μία ομάδα δομημένη από δύο και περισσότερα πρόσωπα που υφίσταται για συγκεκριμένη χρονική περίοδο, όπου τα μέλη έχουν κοινό σκοπό τέλεσης ενός ή/και περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων, προκειμένου να προσποριστούν τα μέλη της αμέσως ή εμμέσως οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος.

Επιπροσθέτως, στη διάταξη του άρθρου 3 της Σύμβασης τυποποιήθηκε ο όρος «διεθνικό έγκλημα» ως έννοια, δηλαδή τότε ένα έγκλημα χαρακτηρίζεται διεθνικής φύσεως. Ειδικότερα, προέκυψε ότι ένα διεθνές έγκλημα δύναται να τελεστεί : α) σε περισσότερα του ενός κράτη, β) σε ένα κράτος αλλά οι προπαρασκευαστικές ενέργειες (της προετοιμασίας, του σχεδιασμού, της καθοδήγησης ή του ελέγχου) λαμβάνουν χώρα σε έτερο κράτος, γ) σε ένα κράτος από εγκληματική ομάδα η οποία συμμετέχει σε έκνομες ενέργειες σε περισσότερα του ενός κράτη και τέλος δ) σε ένα κράτος αλλά με σημαντικές επιπτώσεις σε ένα άλλο κράτος⁴².

---

⁴² Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.σ. 175

Ωστόσο, η Σύμβαση του Παλέρμο δεν οριοθέτησε το πεδίο εφαρμογής της αυστηρά και αποκλειστικά μόνο στο Διεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα, αλλά επέκτεινε τα όριά της και στα αδικήματα των άρθρων 5, 6, 8 και 23 αυτής (συμμετοχή σε οργανωμένη εγκληματική ομάδα, νομιμοποίηση προϊόντων εγκλήματος, διαφθορά και παρακώλυση δικαιοσύνης), ανεξάρτητα από το αν αυτά είχαν ή όχι χαρακτήρα διεθνικής φύσεως.⁴³ Η Σύμβαση ρυθμίζει επίσης και άλλα ζητήματα όπως τις συμφωνίες για τη διενέργεια κοινών ερευνών (άρθρο 19), τη χρήση ειδικών τεχνικών και ανακριτικών μεθόδων (άρθρα 20-21), την καθιέρωση ενός ενιαίου ποινικού μητρώου (άρθρο 22), την προστασία μαρτύρων (άρθρα 24-25) και τη συνεργασία των προσώπων που συμμετείχαν ή συμμετέχουν σε εγκληματικές οργανώσεις με τις αρμόδιες αρχές (άρθρο 26).

Τέλος, η Σύμβαση δέσμευσε τα κράτη μέλη για άμεση ποινικοποίηση των σοβαρών εγκλημάτων στην εθνική τους νομοθεσία, για λήψη μέτρων που αφορούν στη δήμευση και κατάσχεση των περιουσιακών στοιχείων που προέρχονται από εγκληματικές ενέργειες, για αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, για τη λήψη μέτρων ενίσχυσης των ερευνών και των διώξεων των διωκτικών αρχών και για την ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας μέσω ανταλλαγής πληροφοριών, επιμόρφωσης του προσωπικού και τεχνική αρωγή⁴⁴. Έτσι, στόχος ήταν η ενίσχυση της εγχώριας νομοθεσίας που διέπει τις ειδικές ανακριτικές πράξεις, τη διακρατική αστυνομική και δικαστική συνεργασία, την προστασία μαρτύρων και των θυμάτων των εγκλημάτων αυτών.

Η ως άνω Σύμβαση αποτελεί τη νομική βάση, για την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών για την αντιμετώπιση του φαινομένου και την εν γένει συνεργασία των κρατών, στον τομέα της πρόληψης και καταστολής της σοβαρής και οργανωμένης εγκληματικότητας. Παρ' όλα αυτά, και ενώ έχει περάσει μεγάλο χρονικό διάστημα από την ισχύ της Σύμβασης, διαπιστώνεται μέσα από τις εκθέσεις των κρατών για το

⁴³ Χλούπης, Γ. Το άρθρο 187 ΠΚ, Οι περιπέτειες μίας εγκληματικής οργάνωσης, *ΠοινΔικ* 6/2020, έτος 23^ο, σ. 545

⁴⁴ Χλούπης, Γ. (2019). Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος. Στο: Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαράλαμπος, Χ.. *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ. σ. 283-5

οργανωμένο έγκλημα και τις πρακτικές που ακολουθούνται ότι δεν είναι δυνατό να αναχαιτιστεί πλήρως η εξάπλωσή του ⁴⁵.

4.1.2 Η Απόφαση - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ

Η πρώτη νομοθετική πρωτοβουλία που έλαβε χώρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο ήταν η Κοινή Δράση 98/733/ΔΕΥ του Συμβουλίου της Ευρώπης. Μετά την έγκριση από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος, η οποία κατευθυνόταν στην εναρμόνιση των εθνικών ποινικών νομοθεσιών και στην περαιτέρω ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, το ζήτημα της οργανωμένης εγκληματικότητας επανατέθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εν συνεχεία, αποφασίστηκε να υιοθετηθεί η υπ' αριθμ. 2008/841/ΔΕΥ Απόφαση - Πλαίσιο ⁴⁶, προκειμένου να προωθηθεί η διακρατική συνεργασία και η εναρμόνιση με την προαναφερθείσα Σύμβαση του Παλέρμο, και η οποία ισχύει σήμερα ως Οδηγία λόγω της μη αντικατάστασής της από άλλο νομοθετικό κείμενο μετά τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισσαβόνας.

Έτσι, στο ενωσιακό δίκαιο περιήλθαν ορισμοί και διατάξεις από τη διεθνή σύμβαση. Συγκεκριμένα, οι ορισμοί της εγκληματικής οργάνωσης και της διαρθρωμένης ένωσης του άρθρου 1^{ου} της απόφασης - πλαίσιο (2008/841/ΔΕΥ) για το οργανωμένο έγκλημα, στηρίζονται στο άρθρο 2^ο της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος ενώ για το άρθρο 2 που αφορά στα εγκλήματα συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση υιοθετήθηκαν οι επιταγές του άρθρου 5 παρ. 1 στ. α' της Σύμβασης των Η.Ε.

⁴⁵ Χλούπης, Γ. (2019). Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος. Στο: Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαράλαμπος, Χ.. Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ. σ. 286

⁴⁶ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2008). Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ της 24ης Οκτωβρίου 2008 για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, L 300/42, 11.11.2008. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008F0841&from=GA>

Ωστόσο, η Europol στην έκθεσή της για το οργανωμένο έγκλημα, το έτος 2017, αναφέρει ως ανεπαρκή τον ορισμό που υιοθέτησε η Διεθνής Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών και τον οποίο υιοθέτησε και η Απόφαση - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ. Ειδικότερα, επισημαίνει πως «δεν περιγράφει ακριβώς την περίπλοκη και ευέλικτη φύση των σύγχρονων δικτύων του οργανωμένου εγκλήματος» ενώ αμέσως παρακάτω αναλύει την άποψη αυτή ως εξής : «Οι εγκληματικές οργανώσεις λειτουργούν σε μια εγκληματική οικονομία που διευθύνεται από τους κανόνες της προσφοράς και της ζήτησης και έλκονται από την κοινωνική ανοχή για συγκεκριμένα είδη εγκλημάτων όπως το λαθρεμπόριο αγαθών και συγκεκριμένες απάτες εις βάρος των δημόσιων αρχών ή μεγάλων εταιρειών. Οι παράγοντες αυτοί θα συνεχίσουν να διαμορφώνουν το τοπίο σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα. Οι εγκληματίες και εγκληματικές οργανώσεις είναι ευέλικτοι και προσαρμόζονται γρήγορα με σκοπό να εντοπίσουν νέα θύματα, να αποφύγουν τα μέτρα των διωκτικών αρχών για τον εντοπισμό τους ή να εξεύρουν νέες ευκαιρίες εγκληματικής δραστηριότητας»⁴⁷.

Ακρογωνιαίο λίθο των διακηρύξεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί η δυνατότητα της Ένωσης και των Κρατών Μελών της - μεταξύ άλλων - να καταπολεμούν από κοινού το διασυνοριακό οργανωμένο έγκλημα. Ο στόχος αυτός δύναται να επιτευχθεί ειδικότερα μέσω της κοινής προσέγγισης των νομοθεσιών εκάστου μέλους ενώ παράλληλα πρέπει να ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ των Κ.Μ. της Ε.Ε. για να αντιμετωπισθεί ο αυξημένος κίνδυνος που προκύπτει από την εξάπλωση των εγκληματικών οργανώσεων αλλά και για να δοθεί έμπρακτη απάντηση στις προσδοκίες των πολιτών και στις ανάγκες των κρατών μελών.

Σχετικά με αυτό, γίνεται ειδική μνεία στο σημείο 14 των συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών της 4^{ης} και 5^{ης} Νοεμβρίου 2004, όπου σημειώνεται ότι οι ευρωπαίοι πολίτες ελπίζουν ότι παράλληλα με την εξασφάλιση της τήρησης των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα

---

⁴⁷ Europol. European Union. (2017). Serious Organized Crime Threat Assessment. SOCTA. Crime in the Age of Technology. https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/socta2017_0.pdf. σ. 13

υιοθετήσει αποτελεσματικότερη κοινή αντιμετώπιση των διασυνοριακών προβλημάτων, όπως το οργανωμένο έγκλημα ⁴⁸.

Επομένως, χρειαζόταν προσέγγιση του ορισμού των αξιόποινων πράξεων που αφορούν τη συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση σε όλα τα Κράτη Μέλη. Με αυτό το σκοπό εκδόθηκε η απόφαση - πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 24^{ης} Οκτωβρίου 2008 για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Η κοινή προσέγγιση του ουσιαστικού ποινικού δικαίου εξυπηρετεί τους σκοπούς της αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων μεταξύ των κρατών - μελών και της συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις και αφορά τομείς ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων με διασυνοριακές διαστάσεις.

Στα χνάρια της Σύμβασης του Παλέρμο, η Ευρωπαϊκή Ένωση συνειδητοποίησε την ιδιαίτερη σημασία που κατέχει η συστηματική καταπολέμηση του φαινομένου του οργανωμένου εγκλήματος. Έτσι, η Ε.Ε. με την Απόφαση - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου της Ευρώπης, προάγει και ενισχύει τη συνεργασία των κρατών - μελών της στον τομέα αυτό και ενθαρρύνει την πρόληψη και καταστολή της οργανωμένης εγκληματικότητας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Συγκεκριμένα, η Απόφαση αυτή έχει ως στόχο την ενίσχυση της αστυνομικής και δικαστικής διακρατικής συνεργασίας προκειμένου να αντιμετωπιστεί η εγκληματική οργάνωση. Η Απόφαση παρέχει ορισμούς για τα εγκλήματα και ποινικές κυρώσεις, καθορίζει τους όρους που αφορούν στην παρακολούθηση και ανταλλαγή σχετικών πληροφοριών μεταξύ των κρατών - μελών καθώς και τα κατάλληλα μέτρα ασφαλείας που δύνανται να ληφθούν.

Συμπληρωματικά, η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη - μέλη της με σκοπό να προσαρμοστούν άμεσα στις ανάγκες της εκάστοτε εποχής επιδεικνύουν συχνή νομοθετική δράση για την αντιμετώπιση των εγκλημάτων που σχετίζονται με την εμπορία ανθρώπων, την παράνομη διακίνηση ναρκωτικών και όπλων, την τρομοκρατία

---

⁴⁸Συμβούλιο της Ε.Ε. (2008). Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ της 24ης Οκτωβρίου 2008 για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, L 300/42, 11.11.2008. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008F0841&from=GA>

καθώς και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, τα οποία άλλωστε αποτελούν τις σύγχρονες μορφές του Ο.Ε.⁴⁹.

5. Ο ελληνικός Ποινικός Κώδικας - Η εφαρμογή των διεθνών και ευρωπαϊκών επιταγών

Το σύγχρονο Ελληνικό Ποινικό Δίκαιο επιδιώκει την αποτελεσματική προστασία των έννομων αγαθών, όπως άλλωστε επιτάσσουν η συνταγματική, διεθνοσυμβατική και η ευρωπαϊκή έννομη τάξη. Έτσι, η Ελλάδα στην προσπάθεια αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος και των εγκληματικών οργανώσεων έχει προβεί σε εθνικές νομοθετικές ρυθμίσεις και έχει παράλληλα επικυρώσει τις Διεθνείς Συμβάσεις, οι οποίες από τη στιγμή της κύρωσής τους αποτελούν μέρος του εθνικού δικαίου.

Η ΑπΠλ 2008/841/ΔΕΥ (για την καταπολέμηση της εγκληματικής οργάνωσης) άσκησε σημαντική επιρροή στην ερμηνεία του άρθρου 187 Π.Κ., το οποίο αφορά το αδίκημα της σύστασης και συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση, βασισμένη στην ανάγκη για αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, λαμβάνοντας υπόψη και τις διασυννοριακές διαστάσεις του φαινομένου.

Με σκοπό τη συμμόρφωση του ελληνικού Κράτους στις απαιτήσεις του διεθνούς και του ευρωπαϊκού δικαίου και κατ' επιταγή της διάταξης του άρθρου 28 παρ. 1 του Συντάγματος της χώρας από την οποία προκύπτει ότι «εκτός από τους κανόνες του διεθνούς δικαίου που είναι γενικά παραδεκτοί, και οι διεθνείς συμβάσεις αποτελούν μέρος του εσωτερικού δικαίου υπό την προϋπόθεση ότι έχουν κυρωθεί με νόμο και έχουν γίνει οι κατά περίπτωση αναγκαίες προβλέψεις με τον προς τούτο προσαρμοστικό νόμο», κρίθηκε επιτακτική η ενσωμάτωση των προβλέψεων των συμβάσεων, αποφάσεων και οδηγιών στο ελληνικό δικαϊκό σύστημα, είτε με την ταυτόχρονη κύρωσή τους είτε, μεταγενέστερα της κύρωσης, με αντίστοιχο νόμο.

---

⁴⁹ Ριζάβα, Φ., (2012), Οργανωμένο έγκλημα, Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρο ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 277

Η Ε.Ε. για να επιτύχει τον βασικό της στόχο περί αμοιβαίας συνεργασίας για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, ενόψει και της διαφοράς των ποινικών συστημάτων των κρατών μελών της, επιδιώκει την εξεύρεση σημείων συμφωνίας, τα οποία εν συνεχεία μετατρέπονται σε σημεία υποχρεώσεων για μεταφορά στις εθνικές τους έννομες τάξεις. Ωστόσο, αυτό δύναται να συμβεί μόνο στο μέτρο που οι ρυθμίσεις τις οποίες καλείται ο εθνικός νομοθέτης να ενσωματώσει στο εσωτερικό δίκαιο, δεν παραβιάζουν θεμελιώδεις αρχές που σχετίζονται με το συνταγματικό, ποινικό ή άλλο δίκαιο της χώρας.

Έτσι, οι εθνικοί νομοθέτες δεν είναι υποχρεωμένοι να αντιγράψουν αυτολεξεί τους ενωσιακούς κανόνες για να ορίσουν τα στοιχεία του εγκλήματος στις εγχώριες έννομες τάξεις, αλλά να τους αντιμετωπίζουν ως τις αρχικές περιγραφές για τη διαμόρφωση των νομοτυπικών μορφών των εγκλημάτων. Αντιθέτως, καλούνται να ελέγξουν με μεγάλη προσοχή το περιεχόμενο των ρυθμίσεων μιας απόφασης - πλαίσιο ή οδηγίας που εισέρχεται στην εσωτερική έννομη τάξη. Επιπλέον, κατά την ενσωμάτωση, ο εθνικός νομοθέτης δύναται να επιλέξει να πραγματοποιήσει ο ίδιος παραπέρα νομοθετικά βήματα τα οποία δεν τέλεσε ο ενωσιακός νομοθέτης και αφορούν στην επεξεργασία του ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος και στην αντικατάσταση - εφόσον είναι εφικτό - των πολυάριθμων όρων με αυτόν ή αυτούς που αποδίδουν με μεγαλύτερη λιτότητα, σαφήνεια και ευστοχία το έγκλημα, τις επιμέρους εκδοχές του ή το πεδίο του αξιοποιούν.

Με την κύρωση της ως άνω Σύμβασης στην ελληνική έννομη τάξη ενισχύθηκε σημαντικά το πλαίσιο των διαδικασιών έκδοσης, αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής και αστυνομικής συνεργασίας σε διεθνές πεδίο για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος. Μάλιστα, με σκοπό την εναρμόνιση και εφαρμογή των επιταγών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Σύμβασης των Η.Ε. συστήθηκαν στη χώρα διωκτικές αρχές, όπως η Εθνική Αρχή για το Ξέπλυμα Χρήματος καθώς και η Μονάδα Δίωξης Οργανωμένου Εγκλήματος. Έκτοτε, η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά σε διεθνείς και ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες και επιχειρήσεις που αφορούν στην καταπολέμηση της οργανωμένης εγκληματικότητας.

Όσον αφορά στις διατάξεις του άρθρου 187 ΠΚ περί εγκληματικής οργάνωσης, αυτές ετέθησαν καταρχάς σε ισχύ με τη θέσπιση του ελληνικού Ποινικού Κώδικα το

1951. Ο Νομοθέτης προέβλεψε τότε ως εγκληματικές ενέργειες τις πράξεις της σύστασης και της συμμορίας. Τυποποίησε δηλαδή δύο τρόπους τέλεσης του εγκλήματος, εκ των οποίων η μεν «σύσταση» ήταν η συμφωνία δύο ή περισσότερων ατόμων για τη διάπραξη ορισμένου κακούργηματος χωρίς να είναι απαραίτητο να ορισθούν εκ των προτέρων οι λεπτομέρειες για τη διάπραξή του, η δε «συμμορία» ήταν η ένωση δύο ή περισσότερων ατόμων με σκοπό τη διάπραξη περισσότερων του ενός αλλά μη ορισμένων κακούργηματων.

Το ελάχιστο όριο των τριών ατόμων αντικατοπτρίζει την διαφοροποίηση της εγκληματικής οργάνωσης από την συμμορία. Με αφετηρία τον ελάχιστο αριθμό των τριών προσώπων δημιουργείται η αναγκαία συνθήκη για την ανάπτυξη του πλέγματος σχέσεων, προωθώντας έτσι και τα άλλα συστατικά στοιχεία της οργάνωσης όπως είναι η ιεραρχική της δομή.

Στην ελληνική έννομη τάξη εισήχθη για πρώτη φορά η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος με τη θέσπιση του Ν. 2928/2001 (ΦΕΚ Α'141/27-06-2001), ο οποίος επέφερε σημαντικές τροποποιήσεις τόσο στον μέχρι τότε ισχύοντα Ποινικό Κώδικα όσο και στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Η Σύμβαση του Ο.Η.Ε. κυρώθηκε με το Νόμο αυτό και μέσω των διατάξεων του άρθρου 187 Π.Κ. υιοθετήθηκε ο ορισμός της εγκληματικής οργάνωσης που περιλάμβανε τα στοιχεία της δομής, της διάρκειας, του σκοπού (διάπραξη σοβαρών εγκλημάτων) και της συμμετοχής περισσότερων των δύο ατόμων. Ωστόσο, πολλές παραβατικές συμπεριφορές οι οποίες αποτελούν ειδικότερα χαρακτηριστικά των εγκληματικών οργανώσεων περιγράφονταν ήδη στο Γενικό Μέρος του Ποινικού Κώδικα, όπως στο άρθρο 13 ΠΚ, όπου γινόταν αναφορά για τους δράστες που δρουν κατ' επάγγελμα, ή όταν είναι ιδιαίτερα επικίνδυνοι.

Είναι δε σημαντικό να επισημανθεί ότι τα τότε προβλεπόμενα στο άρθρο 187 παρ. 1 ΠΚ κακούργηματα, παρέπεμπαν σε ένα ευρύ κατάλογο αξιόποινων πράξεων, που αφορούσε σε εγκλήματα κατά της ζωής (πχ. ανθρωποκτονία), εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας (πχ. βιασμός) και οικονομικά εγκλήματα (πχ. απάτη και υπεξαίρεση). Ωστόσο, ο νομοθέτης, παρόλο που μνημονεύει ρητά στο άρθρο αυτό την πλειονότητα των ήδη προβλεπομένων από τη νομοθεσία κακούργηματων, επέδειξε ιδιαίτερη αμέλεια με το να μην προβλέψει και συμπεριλάβει στις εν λόγω διατάξεις τα

εγκλήματα που παραδοσιακά τελούνται από μία εγκληματική οργάνωση, όπως είναι το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες⁵⁰.

Όπως θα καταδειχθεί παρακάτω, ο Έλληνας νομοθέτης αν και είχε ήδη καλύψει (με το ν. 2928/2001 «για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων») τα περισσότερα από τα ζητήματα που τέθηκαν στη Σύμβαση του ΟΗΕ, προέβη σε κατ' επανάληψη μεταβολές στις σχετικές διατάξεις του ΠΚ και του ΚΠΔ.

5.1 Ο Νόμος 2928/2001 (ΦΕΚ Α' 141/27-6-2001)

Η εθνική στρατηγική για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος περιλαμβάνει αρχικά τον νόμο 2928/2001 (ΦΕΚ Α' 141/27-06-2001), ο οποίος επέφερε σημαντικές τροποποιήσεις τόσο στον Ποινικό Κώδικα όσο και στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Μέρος των διατάξεων της Σύμβασης του Παλέρμο που η Ελλάδα είχε υπογράψει τον Δεκέμβριο του 2000, ενσωματώθηκαν στην εθνική έννομη τάξη με τον εν λόγω νόμο⁵¹.

Η υπογραφή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος οδήγησε τον εθνικό νομοθέτη να εναρμονίσει τις διατάξεις του ελληνικού Ποινικού Κώδικα για το οργανωμένο έγκλημα με τις προβλέψεις της ανωτέρω Σύμβασης, με τον. 2928/2001 «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων». Ο τίτλος του άρθρου 187 Π.Κ. μετονομάστηκε σε «εγκληματική οργάνωση». Κύριες κατευθύνσεις -

---

⁵⁰ Σταμούλη, Ε., Ποινική Δικαιοσύνη και εξουσίες: το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος. Στο : *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος. 50 χρόνια Howard Becker "Whoses idea are we on?"*. Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου. Συμβολές στο 1ο Συνέδριο της ΕΕΜΕΚΕ. Αθήνα, 24-27 Μαΐου 2016. σ. 279

⁵¹ Εισηγητική Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου (Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων), https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efcb950-340c4fb76a24/T-POIN_1.pdf. Συγκεκριμένα, στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/2001 στις γενικές παρατηρήσεις στο στοιχείο 2^ο επισημαινόταν ότι : « Με την παρούσα νομοθετική πρωτοβουλία της η Κυβέρνηση τιμά την υπογραφή της στην παραπάνω σύμβαση του ΟΗΕ κατά του οργανωμένου εγκλήματος και εντάσσει στην εσωτερική νομοθεσία τα μέτρα που προβλέπονται σε αυτήν..»

χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου νομοθετήματος είναι: α) η επέκταση ρυθμίσεων σε κάθε είδους οργανωμένη εγκληματικότητα και β) η πρόβλεψη αυξημένων δικαστικών εγγυήσεων, στις περιπτώσεις εκείνες που για να επιτευχθεί αποτελεσματικότερη προστασία των πολιτών θα έπρεπε να περιοριστούν οι ατομικές τους ελευθερίες. Οι περιορισμοί δικαιωμάτων που τέθηκαν προβλέπονταν ήδη σε υφιστάμενες νομικές διατάξεις, είτε ειδικών ποινικών νόμων που σχετίζονται με παραβάσεις της νομοθεσίας για τα ναρκωτικά, για τα όπλα, για τη διαφθορά είτε σε διατάξεις της νομοθεσίας που αναφέρονταν στην άρση του απόρρητου προκειμένου να διαπιστωθεί η διάπραξη διαφόρων κακουργημάτων καθώς και στην προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού και ευαίσθητου χαρακτήρα.

Μάλιστα, το άρθρο 187 ΠΚ, στρεφόταν γύρω από την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και των προπαρασκευαστικών ενεργειών. Στην ελληνική νομοθεσία, πριν την ψήφιση του Νόμου 2928/2001, υπήρχαν διάσπαρτες διατάξεις για την αντιμετώπιση της οργανωμένης εγκληματικότητας. Τόσο η νομολογία όσο και η νομοθεσία περί οργανωμένου εγκλήματος βασιζόταν περισσότερο στη διαφθορά και τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες⁵², με χαρακτηριστικές περιπτώσεις τη θέση σε ισχύ των ν. 2145/1993 και 2331/1995⁵³. Συνεπώς, έως τότε, δεν υπήρχε ένα σαφές θεσμικό πλαίσιο που να περιέγραφε και να στοιχειοθετούσε αποκλειστικά τις παράνομες δραστηριότητες που συνιστούσαν το οργανωμένο έγκλημα.

Πολλά δε κακουργήματα του Ποινικού Κώδικα που ενεργοποιούνταν σε περιπτώσεις οργανωμένου εγκλήματος (όπως τα κακουργήματα των άρθρων 183, 184, 185, 189 191, 231 και 232 του ΠΚ), έπρεπε να εναρμονιστούν σε μία ενιαία διάταξη, προκειμένου να καλύψουν την αντιμετώπιση οργανωμένων εγκληματικών δράσεων. Οι ανάγκες αυτές σε συνδυασμό με τις επιταγές της Σύμβασης του Παλέρμο, όπου τα κράτη δεσμεύτηκαν να θεσπίσουν συγκεκριμένες διατάξεις για τη λήψη μέτρων που στοχεύουν στην πάταξη του διεθνικού εγκλήματος, οδήγησε στην ψήφιση του Νόμου

⁵² Χλούπης, Γ. (2019). Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος. Στο: Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαράλαμπος, Χ., Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ Α.Ε. σ. 290

⁵³ Πρόληψη και καταστολή των νομιμοποιήσεων εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

2928/2001 «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων».

Το κείμενο της διάταξης του άρθρου 187 παρ. 1 στο εδ. α' ΠΚ αποδίδει τον αυθεντικό ορισμό της έννοιας της εγκληματικής οργάνωσης, σύμφωνα με τον οποίο «οργάνωση» αποτελεί μια «δομημένη και με διαρκή δράση ομάδα από τρία ή περισσότερα πρόσωπα». Ο συγκεκριμένος ορισμός της εγκληματικής οργάνωσης είναι ανάλογος με τον αντίστοιχο ορισμό που υιοθετήθηκε στο άρθρο 2 του Παραρτήματος Ι της Σύμβασης του Παλέρμο, ο οποίος ορίζει την οργανωμένη εγκληματική ομάδα ως δομημένη ομάδα από τρία ή περισσότερα πρόσωπα, η οποία υφίσταται για ορισμένη περίοδο χρόνου και ενεργεί συντονισμένα με σκοπό να διαπράξει ένα ή περισσότερα σοβαρά εγκλήματα και προκειμένου να αποκομίσει αμέσως ή εμμέσως οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος. Παρατηρείται λοιπόν ότι η μοναδική ουσιώδης διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στους δύο αυτούς ορισμούς είναι ότι στα εννοιολογικά στοιχεία της «εγκληματικής οργάνωσης» του άρθρου 187 παρ. 1 ΠΚ δεν προβλέπεται η επιδίωξη οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους. Ο σκοπός αυτός άλλωστε δεν μπορεί να συναχθεί ούτε καν εμμέσως, δεδομένης της φύσης των εγκλημάτων που απαριθμούνται στην παρ. 1 του άρθρου 187 Π.Κ. Η απόκλιση αυτή μπορεί να αποδοθεί στην προσπάθεια του Έλληνα Νομοθέτη να συμπεριλάβει στον προστατευτικό σκοπό του νόμου και τα εγκλήματα τρομοκρατίας, στα οποία - κατά κύριο λόγο - τα κίνητρα είναι πολιτικά και όχι οικονομικά.

Περαιτέρω, μία από τις κομβικής σημασίας τροποποιήσεις που επήλθαν στο άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα αφορούσε στη θέσπιση σχετικού καταλόγου αδικημάτων τα οποία «επιδιώκει» να τελέσει μία εγκληματική οργάνωση. Εφόσον τα σχεδιαζόμενα από την οργάνωση κακουργήματα δεν παρατίθενται στον κατάλογο αυτό δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί το αδίκημα της συγκρότησης ή ένταξης σε εγκληματική οργάνωση, δεδομένου ότι η απαρίθμηση είναι περιοριστική και όχι ενδεικτική. Ακόμη, από την ίδια διάταξη συνάγεται ότι για να γίνει ή να παραμείνει κάποιος μέλος της εγκληματικής ομάδας απαιτείται και αρκεί η εκ μέρους αυτού αποδοχή του σκοπού της με την ανάληψη από αυτόν συγκεκριμένων καθηκόντων, χωρίς να είναι αναγκαία και

η προσωπική συμμετοχή του στην τέλεση κάποιου εκ των σχεδιαζόμενων κακουργημάτων της οργάνωσης που θα οδηγήσουν στην επίτευξη του σκοπού της.

Σύμφωνα δε με τη διάταξη του άρθρου 187 παρ. 3 εδ. α' ΠΚ τυποποιήθηκε ως αυτοτελές έγκλημα (σε βαθμό πλημμελήματος) η πράξη της «ένωσης» με άλλον για τη διάπραξη κακουργήματος («συμμορία»). Το έγκλημα της παρ. 3 εδ. α', αποτελεί τη βασική μορφή του σχετικού εγκλήματος, ενώ η «εγκληματική οργάνωση» της παρ. 1 αποτελεί διακεκριμένη παραλλαγή του. Κατά τη διάταξη του άρθρου 187 παράγραφος 3 Π.Κ. *«Όποιος, εκτός από την περίπτωση της πρώτης παραγράφου, οργανώνεται με άλλον ή άλλους για να διαπράξουν κακούργημα τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών. Με φυλάκιση έως τρία έτη τιμωρείται ο υπαίτιος αν η κατά το προηγούμενο εδάφιο ένωση έγινε για τη διάπραξη πλημμελήματος με το οποίο επιδιώκεται οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος ή η προσβολή της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της ανηλικότητας, της προσωπικής ελευθερίας, της ιδιοκτησίας ή της περιουσίας.»*

Ειδικότερα, από τη διάταξη αυτή προκύπτει, ότι, η εγκληματική ομάδα της παραγράφου 1 διαστέλλεται από αυτή της παραγράφου 3 του άρθρου, με βάση τρία κριτήρια ένα ποιοτικό (δομημένη ομάδα), ένα ποσοτικό (τρία ή περισσότερα πρόσωπα) και ένα χρονικό (διάρκεια δράσης). Στη συμμορία της παρ. 3, δεν επικρατούν οι διαπροσωπικές σχέσεις των μελών και δεν υπάρχει η πραγματοπαγής οργάνωση η οποία απαιτείται για το αδίκημα της εγκληματικής οργάνωσης, ενώ ταυτόχρονα δεν είναι προαπαιτούμενη η σύμπραξη τριών ατόμων για τη σύστασή της, ούτε η διάρκειά της στο χρόνο. Συνεπώς, συμμορία είναι η ένωση με κάποιο άλλο πρόσωπο με σκοπό την τέλεση ενός τουλάχιστον μη προσδιοριζόμενου κακουργήματος ή η τέλεση πλημμελήματος -εν αντιθέσει με την εγκληματική οργάνωση- με το οποίο αποσκοπείται οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος ή η προσβολή της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της ανηλικότητας, της προσωπικής ελευθερίας, της ιδιοκτησίας ή της περιουσίας. Έτσι, με το Ν. 2928/2001 το άρθρο 187 ΠΚ τροποποιήθηκε και πλέον στην παράγραφο 1^η αυτού τυποποιείτο το αδίκημα της εγκληματικής οργάνωσης ενώ στην παράγραφο 3^η το αδίκημα της συμμορίας⁵⁴. Αυτό δε το άρθρο τροποποιήθηκε ξανά

⁵⁴ Εφετείο Πατρών 683/2014 «Καταδίκη για συμμορία (ένωση προσώπων για διάπραξη κακουργήματος) κατ' επιρροή της κατηγορίας από σύσταση εγκληματικής οργάνωσης, ελλείπει του στοιχείου της διάρκειας που απαιτείται για την εγκληματική οργάνωση. Διάκριση των δύο εγκλημάτων».

με το Ν. 3875/2010 οπότε το αδίκημα της συμμορίας μεταφέρθηκε από την παράγραφο 3 στην παρ. 5.

Επιπλέον, ο νομοθέτης επηρεασμένος από τη διεθνή και ευρωπαϊκή νομοθεσία, πρόσθεσε το άρθρο 187B ΠΚ (όπως θα αναφερθεί παρακάτω σε ειδικότερο κεφάλαιο) στον Ποινικό Κώδικα, με το οποίο θεσπίστηκαν μέτρα επιείκειας για το άτομο που είναι υπαίτιο με οποιοδήποτε είδος συμμετοχής σε εγκληματικές πράξεις αλλά προειδοποίησε τις αρχές για εγκλήματα που σχεδιάζονταν από κάποια εγκληματική οργάνωση ή συνέβαλε με ουσιαστικό τρόπο στο να εξαρθρωθούν εγκληματικές οργανώσεις. Τα μέτρα επιείκειας είναι ποικίλα, εξαρτώνται από την περίπτωση και περιλαμβάνουν την απαλλαγή από την ποινή, την επιβολή μικρότερης ποινής, την αναστολή εκτέλεσης ποινής, την αποχή από την ποινική δίωξη και στην περίπτωση αλλοδαπού την αναστολή απέλασής του.

5.2 Ο Νόμος 3875/2010 (ΦΕΚ Α' 158/20-9-2010)

Η Ελλάδα επικύρωσε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών με σημαντική καθυστέρηση με την ψήφιση του Ν.3875/2010. Ωστόσο, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι στην ελληνική έννομη τάξη για τα περισσότερα από τα ζητήματα που έθετε η συγκεκριμένη Σύμβαση υπήρχαν τα αντίστοιχα νομοθετήματα. Ειδικότερα, είχε ήδη ποινικοποιηθεί η συμμετοχή σε οργανωμένη εγκληματική ομάδα (με το Ν. 2928/2001). Αντικείμενο της νομοθετικής αυτής παρέμβασης ήταν η βελτίωση του θεσμικού πλαισίου που διέπει την πρόληψη και την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος αλλά και των σχετικών με αυτό αδικημάτων, σε εκπλήρωση των διεθνών υποχρεώσεων της χώρας από την κύρωση των ανωτέρω συμβατικών κειμένων (της «Σύμβασης του Παλέρμο» και των συμπληρωματικών αυτής Πρωτοκόλλων κατά της εμπορίας ανθρώπων, της λαθραίας διακίνησης μεταναστών και της παράνομης διακίνησης όπλων») που είχαν ως κύριο σκοπό την προαγωγή της συνεργασίας για πιο

αποτελεσματική πρόληψη και καταπολέμηση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος⁵⁵.

Έτσι, ο εν λόγω Νόμος, αποτέλεσε την πρώτη σοβαρή εθνική προσπάθεια στον τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής για την αντιμετώπιση της οργανωμένης εγκληματικότητας. Με το συγκεκριμένο νόμο η Ελλάδα ενσωμάτωσε στην εθνική έννομη τάξη τη Σύμβαση των Η.Ε που αναφέρεται στην αντιμετώπιση του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος και επίσης των σχετικών πρωτοκόλλων που τη συνοδεύουν και που αναφέρονται στην εμπορία ανθρώπων, στην παράνομη διακίνηση μεταναστών και την παράνομη διακίνηση όπλων.

Με την ψήφιση του ανωτέρω Νόμου, τροποποιήθηκαν διατάξεις του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και εισήχθησαν στην ελληνική έννομη τάξη νέες αυτοτελείς διατάξεις για τα αδικήματα, όπως η δωροδοκία (αξιωματούχων, δικαστικών λειτουργών) και η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομη δραστηριότητα (το λεγόμενο ξέπλυμα χρήματος) καθώς και στην Ελλάδα έχει πλέον καταστεί κοινή πρακτική οι εγκληματικές οργανώσεις να ξεπλένουν τα μαύρα χρήματά τους σε νόμιμες επιχειρήσεις (φούρνους, βενζινάδικα, καφετέριες μέχρι και κατασκευαστικές εταιρίες) ⁵⁶.

Μάλιστα, λαμβάνοντας υπόψη τις επιταγές της Σύμβασης του Παλέρμο εντάχθηκαν τα ειδικότερα χαρακτηριστικά της εγκληματικής οργάνωσης στις διατάξεις του άρθρου 187 ΠΚ, όπως οι διατάξεις περί ευθύνης των νομικών προσώπων. Σχετικά με την ευθύνη των νομικών προσώπων, ο νομοθέτης υιοθέτησε την επιβολή διοικητικών κυρώσεων στα νομικά πρόσωπα και τον αποκλεισμό της ποινικής τους ευθύνης, με την αντιγραφή των κριτηρίων που περιέχονται στην απόφαση - πλαίσιο για το οργανωμένο έγκλημα. Ειδικότερα, με το άρθρο 10 του σχεδίου νόμου ⁵⁷ εισήχθη

⁵⁵ Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διασυνοριακού Οργανωμένου Εγκλήματος και τα τρία Πρωτόκολλα αυτής. Ελληνική Μετάφραση. <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/3organomenoeglima.pdf>

⁵⁶ Έθνος (2021, 31 Μαΐου). Οργανωμένο έγκλημα: 15 φατρίες, 45 συμβόλαια θανάτου σε 12 χρόνια. https://www.ethnos.gr/greece/article/159437/organomenoegklhma15fatries45symbola_iathanatoyse12xronia

⁵⁷ Αιτιολογική Έκθεση στο Σχέδιο Νόμου, Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς

ειδική ρύθμιση για την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε νομικά πρόσωπα που εμπλέκονται στη δραστηριότητα εγκληματικών οργανώσεων ⁵⁸, με την ταυτόχρονη αναμόρφωση και απαλλαγή από αλληλεπικαλύψεις και αλληλοαναιρέσεις των άρθρων 41 του ν. 3251/2004 και 51 του ν. 3691/2008 (ευθύνη νομικών προσώπων).

Ακόμα, θεσπίστηκαν αυστηρές ποινές για τη σύσταση και συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, οι οποίες θα αυξάνονται περισσότερο εάν η οργάνωση επιδιώκει την τέλεση συγκεκριμένων κακουργημάτων. Άλλωστε, όπως αναφέρεται στην Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, με βάση το άρθρο 10 της Απόφασης - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 2008 για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, τα ίδια τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν ώστε η τέλεση της κύριας αξιόποινης πράξης στο πλαίσιο του οργανωμένου εγκλήματος να δύναται να θεωρηθεί επιβαρυντική περίπτωση στο πλαίσιο των εθνικών τους συστημάτων, πράγμα που σημαίνει ότι κάθε ποινική κύρωση μπορεί ενδεχομένως να επιβαρυνθεί ή να μετριαστεί σύμφωνα με τις ατομικές περιστάσεις όπως αυτές αποφασίζονται κατά περίπτωση από τη Δικαιοσύνη. Προς συμμόρφωση ο Έλληνας νομοθέτης κάλυψε επίσης τις ειδικές περιπτώσεις της τέλεσης αξιόποινων πράξεων στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης ⁵⁹.

Σύμφωνα δε με τις διατάξεις αυτού του Ποινικού Κώδικα, αρκεί πλέον κάθε είδος δόλου για την κατάφαση του εγκλήματος της παρ. 1 του άρθρου 187 ΠΚ, διευρυνόμενου με κάθε τρόπο του αξιοποιίνου ώστε να καταλαμβάνει και περιπτώσεις δραστών που με ενδεχόμενο δόλο ως προς τους σκοπούς της οργάνωσης συμβάλλουν στη λειτουργία της ή συνεισφέρουν στη δράση της σε οργανωσιακό επίπεδο. Αυτό σημαίνει ότι η επιδίωξη τέλεσης εγκλημάτων από υποκειμενικό στοιχείο του αδίκου μετατράπηκε σε στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του αδικήματος, το οποίο προσδιορίζει την ταυτότητα της εγκληματικής οργάνωσης. Ο πραγματοπαγής

διατάξεις. Διαθέσιμο σε: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/1organomenoeglima.pdf>, σ. 9-10

⁵⁸ Αιτιολογική Έκθεση στην Πρόταση Απόφασης - Πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, CNS 2005/0003, Βρυξέλλες 19.1.2005, Διαθέσιμο σε: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005PC0006:EL:HTML>

⁵⁹ Επιβαρυντικές περιστάσεις (άρθρο 3 παρ. 2). Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο με βάση το άρθρο 10^ο της Απόφασης - Πλαισίου 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 24^{ης} Οκτωβρίου 2008, για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Βρυξέλλες 7.7.2016.

χαρακτήρας της τελευταίας ενισχύεται περαιτέρω, αφού διαμορφώνεται νομοθετικά ένας αυτοτελής και ανεξάρτητος σκοπός της οργάνωσης που υπερβαίνει τις τυχόν επιμέρους επιδιώξεις των μελών.

Μάλιστα, οι Δικαστικές Αρχές⁶⁰ ενστερνίστηκαν τους προβληματισμούς που διατυπώθηκαν από τη θεωρία, τονίζοντας ότι με την τροποποίηση της διάταξης του άρθρου 187 ΠΚ με το Ν. 3875/2010 και την αντικατάσταση της φράσης «και επιδιώκει» με την φράση «που επιδιώκει» ο δόλος σκοπού βαρύνει την οργάνωση, η επιδίωξη τέλεσης εγκλημάτων από την εγκληματική οργάνωση συνιστά πλέον στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του άρθρου 187 παρ. 1 ΠΚ και συνακόλουθα αρκεί να συντρέχει στο δράστη ενδεχόμενος δόλος ως προς το γεγονός ότι εντάσσεται σε ομάδα που επιδιώκει την τέλεση των αξιόποινων πράξεων της παρ. 1 του άρθρου 187 ΠΚ, ώστε να θεωρηθεί αυτουργός του εγκλήματος της ένταξης.

Είναι, λοιπόν, αναγκαίο να αποδεικνύεται αντικειμενικά η προσωπική συμβολή του εκάστοτε δράστη μέσω των υπολοίπων στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης του αδικήματος, ιδίως δε του στοιχείου του «δομημένου» της οργάνωσης. Τούτο κρίνεται απαραίτητο και για να αποφευχθεί η θεώρηση κάθε απλής συμφωνίας προς διάπραξη κακουργημάτων, δηλαδή ενός κοινού φαινομένου συναυτουργίας, ως ικανής να στοιχειοθετήσει την κατηγορία της εγκληματικής οργάνωσης. Η νέα διατύπωση ανταποκρίνεται περισσότερο στα ενωσιακά δεδομένα, καθώς στην Απόφαση - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ γίνεται λόγος για τον «σκοπό και εν γένει δραστηριότητα της οργάνωσης» και για «την πρόθεσή της να τελέσει τις αξιόποινες πράξεις»⁶¹. Είναι πρόδηλο δηλαδή ότι η Ε.Ε. δίνει έμφαση στις επιδιώξεις και το σκοπό της ίδιας της εγκληματικής οργάνωσης.

Παράλληλα, προβλέφθηκε η προστασία μαρτύρων και θυμάτων οργανωμένων εγκληματικών δραστηριοτήτων, η κατάσχεση και η δήμευση περιουσιακών στοιχείων που αποκτήθηκαν από παράνομες δραστηριότητες καθώς και η διεθνής συνεργασία για

⁶⁰ Η με αριθμό απόφαση 2425/2020 του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Αθηνών (Δίκη που αφορούσε στα εγκλήματα που τέλεσαν τα μέλη του πολιτικού κόμματος της «Χρυσής Αυγής»).

⁶¹ Άρθρο 2° περ. α' της Απόφασης - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ : «Υφίσταται υποχρέωση ποινικοποίησης της συμπεριφοράς προσώπου, «το οποίο εκ προθέσεως και εν γνώσει, είτε του σκοπού και της εν γένει δραστηριότητας της εγκληματικής οργάνωσης, είτε της πρόθεσής της να τελέσει τις εν λόγω αξιόποινες πράξεις, συμμετέχει ενεργά στις εγκληματικές δραστηριότητές της».

την έκδοση, την αμοιβαία δικαστική συνδρομή και την ανταλλαγή πληροφοριών, σε μια προσπάθεια να αντιμετωπιστεί ενεργά το οργανωμένο έγκλημα σύμφωνα με τις επιταγές της Σύμβασης του Παλέρμο.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός ότι στον εν λόγω Νόμο, σε σχέση με τον Ν. 2928/2001, προστίθεται ο όρος του οικονομικού οφέλους, το οποίο όμως και πάλι δεν αποτελεί συστατικό στοιχείο της εγκληματικής οργάνωσης. Αν και στην αρχική εκδοχή του Ν. 2928/2001 το οικονομικό ή οποιοδήποτε άλλο υλικό όφελος δεν προβλεπόταν καθόλου, στο Ν. 3875/2010 το οικονομικό όφελος προκύπτει εμμέσως ως επιβαρυντική περίπτωση. Στη Συνθήκη του Παλέρμο το οικονομικό όφελος ήταν δομικό στοιχείο μιας εγκληματικής οργάνωσης, ωστόσο - όπως έχει ήδη αναφερθεί εκτενώς παραπάνω - ο Έλληνας νομοθέτης απέφευγε να το ορίσει ως βασικό στοιχείο της⁶². Από την αρχική τυποποίηση του άρθρου 187 παρ. 1 ΠΚ, η εγκληματική οργάνωση φέρεται στο ελληνικό δίκαιο να έχει οποιοδήποτε κίνητρο (οικονομικό, ιδεολογικό, πολιτικό ή άλλο) καθώς ο νομοθέτης στοχεύει στην προστασία των πολιτών από κάθε είδους εγκληματικές οργανώσεις, ανεξάρτητα αν αυτές έχουν ιδεολογικά, θρησκευτικά ή πολιτικά κίνητρα.

Επιπλέον, η συμπεριφορά που περιγράφεται στο άρθρο 187 παρ. 3 Π.Κ., ως αυτοτελώς αξιόποινη συμπεριφορά είναι η διεύθυνση της εγκληματικής οργάνωσης. Η συμπεριφορά αυτή προστέθηκε στο άρθρο 187 ΠΚ με το άρθρο 2 παρ. 1 στ. γ' του Ν. 3875/2010, προκειμένου να τελεί η εσωτερική νομοθεσία σε συμμόρφωση με το άρθρο 5 της Σύμβασης του Παλέρμο. Το πρόσωπο που διευθύνει την εγκληματική οργάνωση είναι αυτό που κυριαρχεί στο έγκλημα τόσο στο πεδίο της οργάνωσης και της κατανομής καθηκόντων όσο και στο σύνολο των επιμέρους πράξεων που θα τελέσουν τα λοιπά μέλη της εγκληματικής οργάνωσης. Τα μέλη της οργάνωσης δρουν στο προσκήνιο, σε αντίθεση με τον διευθύνοντα την εγκληματική οργάνωση, ο οποίος δρα στο παρασκήνιο και δεν διακυβερνά απλώς την οργάνωση αλλά ορίζει την ταυτότητά της, τους σκοπούς της αλλά και τα εγκλήματα που πρέπει να τελεστούν. Η προσέγγιση αυτή επιβάλλεται από την αυστηρότητα των ποινών που επισύρει η τέλεσή της.

---

⁶² Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.σ. 189

5.3 Ο Νόμος 4619/2019 (ΦΕΚ Α' 95/11-6-2019)

Στο διάστημα που μεσολάβησε από την θέση σε ισχύ του Ν. 2928/2001 έως την ψήφιση του Ν. 4619/2019 διάφορες τροποποιήσεις έλαβαν χώρα με αποτέλεσμα, ιδίως σε ότι αφορά την παράγραφο 1 του άρθρου 187 ΠΚ, να διογκωθεί υπέρμετρα ο κατάλογος των αδικημάτων που επιδιώκει μία εγκληματική οργάνωση να διαπράξει και την παρείσφρηση διατάξεων που ανήκουν στην ύλη ειδικότερων νόμων. Με αφορμή τη ριζική αναμόρφωση του Ποινικού Δικαίου με τη θέσπιση του νέου Ποινικού Κώδικα, επήλθαν ορισμένες αξιοσημείωτες μεταβολές αναφορικά με το άρθρο αυτό.

Με το νόμο 4619/2019 (ΦΕΚ 95/Α/11-06-2019) καταργήθηκε ο κατάλογος των κακουργημάτων που αναφερόταν στο άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα και επήλθε η δυνητική υπαγωγή όλων των κακουργημάτων στην επιδιωκόμενη δράση της εγκληματικής οργάνωσης. Το άρθρο 187 παρ. 1 ΠΚ όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 4619/2019, προβλέπει ότι «Όποιος συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε επιχειρησιακά δομημένη και με διαρκή εγκληματική δράση οργάνωση τριών ή περισσότερων προσώπων, που επιδιώκει την τέλεση περισσότερων κακουργημάτων τιμωρείται με κάθειρξη έως δέκα έτη και χρηματική ποινή», οπότε είναι αρκετά ευδιάκριτο ότι καταργήθηκε ο κατάλογος των περιοριστικά αναφερόμενων εγκλημάτων και πλέον απαιτείται να συντρέχει το στοιχείο του σκοπού διάπραξης οποιωνδήποτε κακουργημάτων.

Παρέμειναν όμως οι προϋποθέσεις που πρέπει να ισχύουν προκειμένου να στοιχειοθετηθεί το αδίκημα της εγκληματικής οργάνωσης, χωρίς και πάλι αναφέρεται ρητά το περιουσιακό όφελος. Ειδικότερα, για να υφίσταται συγκρότηση ομάδας ή ένταξης σε ομάδα, η ομάδα πρέπει να είναι δομημένη, να συμμετέχουν σε αυτή τουλάχιστον τρία (ή περισσότερα) άτομα, να έχει διάρκεια δράσης ως ομάδα και να έχει σκοπό να τελέσει περισσότερα από ένα κακουργήματα⁶³. Συνεπώς, για τον Έλληνα νομοθέτη η επιδίωξη οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους δεν συνιστά ένα από τα βασικά κριτήρια στοιχειοθέτησης του οργανωμένου εγκλήματος και κατ' επέκταση δεν αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την ερμηνεία και την εφαρμογή του άρθρου 187 ΠΚ.

⁶³ Νόμος 4619/2019 (ΦΕΚ 95/Α/11-6-2019) Κύρωση του Ποινικού Κώδικα, Διαθέσιμο σε : <https://www.e-nomothesia.gr/kat-kodik-es-nomothesias/nomos-4619-2019-phke-95a-11-6-2019.html>

Τουναντίον, ο νομοθέτης κατήργησε την επιβαρυντική περίσταση της επιδίωξης οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους, η οποία προβλεπόταν στην παρ. 6 του άρθρου 187 παλαιού ΠΚ.

Συνεπάγεται ότι, η ύπαρξη οικονομικού κινήτρου δεν θα πρέπει να θεωρείται βασικό κριτήριο για τη στοιχειοθέτηση του χαρακτηρισμού μιας ομάδας προσώπων ως εγκληματική οργάνωση. Οποιαδήποτε αντίθετη πρόβλεψη θα είχε ως συνέπεια την απουσία τιμωρίας ατόμων που συμμετέχουν σε ομάδες οι οποίες διαπράττουν εγκλήματα με στοιχεία εθνικής, φυλετικής ή θρησκευτικής μισαλλοδοξίας, ή ακόμη και μίσος λόγω σεξουαλικού προσδιορισμού. Μάλιστα, στο προοίμιο της Απόφασης - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ ρητά αναγράφεται ότι: «οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 2 στοιχείο α', δεν θα πρέπει να θίγουν την ελευθερία των κρατών μελών να χαρακτηρίσουν και άλλες ομάδες προσώπων ως εγκληματικές οργανώσεις, π.χ. ομάδες, σκοπός των οποίων δεν είναι το οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος». Έτσι, ο Έλληνας νομοθέτης φρόντισε με το νέο άρθρο 187 του Ν. 4629/2019 του Ποινικού Κώδικα, να διευρύνει την έννοια της εγκληματικής οργάνωσης. Αυτό επιτυγχάνεται με την ποινικοποίηση οργανώσεων που έχουν περισσότερα κίνητρα, πέραν του προσπορισμού περιουσιακού οφέλους.

Την ίδια στιγμή, προστέθηκε στην αντικειμενική υπόσταση ο όρος «επιχειρησιακά» ως ποιοτικό στοιχείο της δομής της οργάνωσης. Σύμφωνα με τη σχετική Αιτιολογική Έκθεση, «ως επιχειρησιακή νοείται η δομή ομάδας της οποίας τα μέλη αναλαμβάνουν διακριτούς και αλληλοϋποστηριζόμενους ή αυτοτελείς ρόλους, ή διακριτούς και συνδυασμένους ή ανεξάρτητους στόχους, με σκοπό να αυξήσουν την αποτελεσματικότητά τους είτε ατομικά είτε στο πλαίσιο της συλλογικής τους δράσης, ανεξαρτήτως της γνώσης εκάστου για τα συγκεκριμένα καθήκοντα των άλλων ή και για τον συγκεκριμένο σε κάθε περίπτωση στόχο της οργάνωσης».

Με τον ορισμό αυτό αποδίδεται επίσης ο «πραγματοπαγής» χαρακτήρας της οργάνωσης, που τη διακρίνει σαφώς από τις ομάδες με προσωποπαγή δομή, η επικινδυνότητα των οποίων είναι σαφώς μειωμένη, όπως και η εμβέλεια της εγκληματικής τους δράσης. Ο όρος αυτός θεωρείται ως το πιο ουσιαστικό στοιχείο διαφοροποίησης των εγκληματικών οργανώσεων από τις απλές συμμορίες, ενώ

αξιοποιείται πλέον ως διαφοροποιητικός παράγοντας και από σημαντικό μέρος της νομολογίας.

Επιπλέον, με το Νόμο 4620/2019 για την «Κύρωση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας» και συγκεκριμένα στις διατάξεις του άρθρου 254 ΚΠΔ γίνεται εκτενής αναφορά στις ειδικές ανακριτικές πράξεις που προβλέπεται να τελεστούν από τις αρμόδιες διωκτικές αρχές, σύμφωνα με τη διεθνή και ευρωπαϊκή νομοθεσία. Οι συγκεκριμένες ενέργειες μπορούν να εφαρμοστούν κατά τη διάρκεια της έρευνας ποινικών αδικημάτων που τελούνται από εγκληματικές οργανώσεις και προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 187 του Ποινικού Κώδικα, δηλαδή για τα εγκλήματα που ανήκουν στο κοινό ποινικό δίκαιο αλλά και για τα αδικήματα εκείνα που αναφέρονται στο άρθρο 187Α του Ποινικού Κώδικα όπου γίνεται μνεία στις τρομοκρατικές πράξεις.

5.4 Η σύγχρονη Νομοθεσία

Η νομοθετική εξουσία από το 2001 μέχρι σήμερα έχει προβεί σε διαδοχικές και αλληπάλληλες τροποποιήσεις στη διάταξη του άρθρου 187 Π.Κ., που όλες διεύρυναν την αντικειμενική υπόσταση των αδικημάτων που τελούνται από τις εγκληματικές οργανώσεις, προσθέτοντας εγκλήματα στους σκοπούς της ή αναβαθμίζοντας διάφορες παραλλαγές τέλεσής τους σε κακουργήματα με σκοπό την αποτελεσματικότερη αντιμετώπισή τους. Καθίσταται επομένως σαφές ότι στη νομοθεσία για το οργανωμένο έγκλημα όπως επίσης και την τρομοκρατία οι μορφές που παίρνει το ουσιαστικό ποινικό δίκαιο αποβλέπουν κυρίως στην εξυπηρέτηση των διωκτικών αναγκών του δικονομικού δικαίου ⁶⁴.

Σήμερα, η ποικιλία του αντικειμένου δράσης των εγκληματικών οργανώσεων τις εντάσσει άλλοτε στον κοινό υπόκοσμο και άλλοτε σε ομάδες προσώπων που δρουν σε διάφορους νομότυπους τομείς της καθημερινότητας. Παρότι συχνά η δράση των τελευταίων υπολείπεται των τυπικών προϋποθέσεων, που ο σχετικός νόμος ορίζει για

---

⁶⁴ Καϊάφα - Γκμπάντι, Μ. Η οριοθέτηση του αξιόποινου της τρομοκρατίας και οι προκλήσεις για ένα δικαιοκρατούμενο ποινικό δίκαιο. Ποινικά Χρονικά. ΝΕ/2005. σ. 866

να υπαχθούν σε αυτόν, δεν μεταβάλλεται το γεγονός ότι τα φαινόμενα αυτά σε πολλές περιπτώσεις αντιστοιχούν σε μορφές οργανωμένου εγκλήματος.

Έτσι, ο νομοθέτης προχώρησε σε μία περαιτέρω διεύρυνση της νομοθεσίας για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος προσθέτοντας, με το Νόμο 4908/2022⁶⁵ και άλλες σύγχρονες συμπεριφορές που εντάσσονται εννοιολογικά σε αυτό, επιδιώκοντας να συμπεριλάβει και άλλα ιδιαίτερος σοβαρά φαινόμενα παρανομίας. Ο νόμος αυτός επέφερε εκ νέου σημαντικές αλλαγές και τροποποίησε το άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα, πρόσθεσε στο δεύτερο εδάφιο της παρ. 3 αναφορά στα έννομα αγαθά της ιδιοκτησίας, της προσωπικής ελευθερίας και της περιουσίας, εντάσσοντας τα σχετικά περιστατικά οπαδικής και αθλητικής βίας στις διατάξεις που αφορούν στην εγκληματική οργάνωση.

Συγκεκριμένα, πολλά από τα βίαια περιστατικά που λαμβάνουν χώρα με μεγάλη συχνότητα εντός ή εκτός αθλητικών χώρων και γηπέδων, οδήγησαν στη διαπίστωση ότι έχουν ήδη δημιουργηθεί οι μηχανισμοί (δομές με ιεραρχική δομή, κατανομή αρμοδιοτήτων και ρόλων, αυστηρή πειθαρχία κλπ.) και οι προϋποθέσεις ευδοκίμησης εγκληματικών οργανώσεων στους κόλπους αυτούς. Αρκετά από τα πρόσωπα αυτά διαπράττουν σωρεία σοβαρών αδικημάτων και συνδέονται στενά με μέλη οργανωμένων εγκληματικών ομάδων, τα οποία ήδη δραστηριοποιούνται σε διάφορους τομείς του οργανωμένου εγκλήματος (διακίνηση ναρκωτικών, όπλων, εκβιασμοί, παροχή προστασίας σε νυχτερινά κέντρα διασκέδασης κλπ.).

Με την προσθήκη αυτή, η συγκεκριμένη παράγραφος (187 παρ. 3 ΠΚ) διαμορφώθηκε ως εξής: «Όποιος, εκτός από την περίπτωση της πρώτης παραγράφου, οργανώνεται με άλλον ή άλλους για να διαπράξουν κακούργημα τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών. Με φυλάκιση έως τρία έτη τιμωρείται ο υπαίτιος αν η κατά το προηγούμενο εδάφιο ένωση έγινε για τη διάπραξη πλημμελήματος με το οποίο επιδιώκεται οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος ή η προσβολή της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της ανηλικότητας, της προσωπικής ελευθερίας, της ιδιοκτησίας ή της περιουσίας.»

⁶⁵ Ν. 4908/2022 (ΦΕΚ Α 52 - 11.03.2022) «Μέτρα αντιμετώπισης της οπαδικής βίας, ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των λεσχών φιλάθλων, αθλητικός εθελοντισμός, πνευματικός αθλητισμός, ηλεκτρονικός αθλητισμός (e-sports), εργασιακός αθλητισμός, άλλες διατάξεις για τον εκσυγχρονισμό της αθλητικής νομοθεσίας και λοιπές διατάξεις»

Επιπλέον, προστέθηκε η παρ. 6 στο άρθρο αυτό όπου προβλέφθηκε ρητά η μη αναστολή (κατ' άρθρο 99 επόμενα ΠΚ) και η μη μετατροπή της επιβληθείσας ποινής σε κοινωφελή εργασία στον δράστη που τελεί κάποια από τα αδικήματα κακουργήματα ή πλημμελήματα του άρθρου 187 Π.Κ., αλλά και τη μη χορήγηση ανασταλτικού αποτελέσματος επί τυχόν ασκηθείσας εφέσεως κατά της καταδικαστικής απόφασης, λόγω της μείζονος ποινικής απαξίας των εν λόγω αδικημάτων αλλά και της ανάγκης αποτροπής των δραστών από την τέλεση τέτοιων αξιόποινων πράξεων.

Συνεπώς, ο εθνικός νομοθέτης αναγνωρίζει ότι τα εγκλήματα του άρθρου 187 Π.Κ. προσβάλλουν αφενός τη δημόσια τάξη, η οποία αποτελεί τον αντικειμενικό παράγοντα της εσωτερικής ασφάλειας του κράτους και της ομαλής κοινωνικής συνύπαρξης και αφετέρου την ιδιοκτησία, την προσωπική ελευθερία και την ατομική και δημόσια περιουσία ενώ επιχειρεί μέσα από τους διακηρυγμένους του στόχους να αναδείξει τη δικαιοπολιτική σημασία αλλά και να δικαιολογήσει τη χρησιμότητα του άρθρου 187 ΠΚ.⁶⁶

Σε γενικές γραμμές, σε επίπεδο ουσιαστικού ποινικού δικαίου, όπως αυτό ισχύει μετά και τη νέα τροποποίηση με το ν. 5090/2024, η ομάδα διατάξεων των άρθρων 187, 187Α, 187Β και 187Γ του ΠΚ, αποτελεί μια επαρκή ρύθμιση για την αντιμετώπιση των εγκληματικών και τρομοκρατικών οργανώσεων.

Με την πάροδο των ετών και τις αλλεπάλληλες τροποποιήσεις που επήλθαν στο ποινικό και δικονομικό δίκαιο γενικότερα, διαπιστώνεται ότι επιχειρήθηκε η επέκταση των ρυθμίσεων του ποινικού κώδικα σε κάθε είδους οργανωμένη εγκληματικότητα, δηλαδή στην εγκληματικότητα που προέρχεται από εγκληματικές ομάδες ανεξάρτητα από το όνομα, το χαρακτήρα, τη μορφή που έχουν και ανεξάρτητα από τους στόχους που έχουν θέσει. Έτσι, η νομική απαξία εναπόκειται στις εγκληματικές πράξεις που τελούνται και όχι κατ' ανάγκη στους σκοπούς που εξυπηρετούνται μέσω αυτών.

Ωστόσο, οι συνεχείς τροποποιήσεις του άρθρου 187 ΠΚ και οι νομοθετικές παρεμβάσεις στο πλαίσιο άκριτης ποινικής καταστολής, φαίνεται να υποκρύπτουν εσκεμμένα μια «τιμωρητική» αντεγκληματική πολιτική που εργαλειοποιεί τον

⁶⁶ Σταμούλη, Ε. (2022). Άρθρο 187 ΠΚ : Μία «επικίνδυνη» διάταξη για το φιλελεύθερο ποινικό δίκαιο και τα δικαιώματα. Στο : Δικηγορική Επικαιρότητα, αρ. φυλ. 155, έτος 32^{ος}, Οκτώβριος – Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2022. Έκδοση του Δικηγορικού Συλλόγου Πειραιά. σ. 9 https://www.dspeiraia.gr/magazines/TEYXOS_155.pdf

κατηγορούμενο ως μέσο πρόληψης του εγκλήματος⁶⁷, υποβαθμίζοντας το επίπεδο του νομικού πολιτισμού.

6. Τα ευνοϊκά μέτρα

Στην ελληνική έννομη τάξη γινόταν υπό το προϋσχύσαν καθεστώς λόγος για «μέτρα επιείκειας», τα οποία προβλέπονταν στο άρθρο 187Β του παλαιού ΠΚ και στο άρθρο 2 του Ν. 2928/2001.

Τα «ευνοϊκά μέτρα» όπως πλέον αναφέρονται στο άρθρο 187Γ ΠΚ και σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της Απόφασης - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ αφορούν τους λεγόμενους «μεταμεληθέντες», δηλαδή εκείνα τα πρόσωπα που ήταν ή παραμένουν μέλη της εγκληματικής οργάνωσης και παρέχουν οικειοθελώς στις δικτικές αρχές πληροφορίες ικανές να οδηγήσουν στην εξάρθρωση της οργάνωσης ή την πρόληψη τέλεσης συγκεκριμένης αξιόποινης πράξης εκ μέρους αυτής⁶⁸.

Ειδικότερα στο άρθρο 187Γ ΠΚ προβλέπεται μια κλιμακωτή απαρίθμηση των ευνοϊκών μέτρων, ανάλογα με την περίπτωση και την ιδιότητα των προσώπων (μεταμεληθέντες ή θύματα), τα οποία είναι η απαλλαγή από την ποινή, η αποχή από την ποινική δίωξη, η επιβολή μειωμένης ποινής, η αναστολή της ποινής και η αναστολή απέλασης αλλοδαπού. Πρόκειται για θεμιτή απόκλιση από την αρχή της νομιμότητας της ποινικής δίωξης, την οποία υποχρεούνται να παρέχουν τα συμβαλλόμενα κράτη στα μέλη των εγκληματικών οργανώσεων που συνεργάζονται με τις αρχές σύμφωνα με το άρθρο 26 της Σύμβασης του Παλέρμο. Παρόμοια δυνατότητα παρέχεται και βάσει του άρθρου 4 της Απόφασης-Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ.

Σε γενικές γραμμές η διάταξη δεν υπέστη αξιοσημείωτες αλλαγές με το Ν. 4619/2019. Παρέχοντας στους επίδοξους μεταμεληθέντες το βαρυσήμαντο κίνητρο της πλήρους ατιμωρησίας για τις πράξεις του άρθρου 187 ΠΚ, η πολιτεία επιδιώκει να αξιοποιήσει κάθε μέσο για να πατάξει τις εγκληματικές οργανώσεις, η δράση των

⁶⁷ Σταμούλη, Ε. (2022), Άρθρο 187 ΠΚ : Μία «επικίνδυνη» διάταξη για το φιλελεύθερο ποινικό δίκαιο και τα δικαιώματα. Στο : Δικηγορική Επικαιρότητα, αρ. φυλ. 155, έτος 32^{ος}, Οκτώβριος -Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2022. Έκδοση του Δικηγορικού Συλλόγου Πειραιά. σ. 11. https://www.dspeiraia.gr/magazines/TEYXOS_155.pdf

⁶⁸ Άρθρο 4^ο της ΑπΠλ 2008/841/ΔΕΥ

οποίων χαρακτηρίζεται από άκρα μυστικότητα και εχεμύθεια. Ζητούμενο της διάταξης αυτής είναι να καταστεί δυνατή, με τη χρήση των παρεχόμενων πληροφοριών, η πρόληψη διάπραξης ενός από τα σχεδιαζόμενα αδικήματα ή η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης. Η μόνη αξιοπρόσεκτη τροποποίηση που επέφερε ο Ν. 4619/2019 έγκειται στη διεύρυνση των δυνατοτήτων του δικαστηρίου να διατάσσει αναστολή εκτέλεσης της ποινής μέσω της απάλειψης της φράσης «σε εξαιρετικές περιστάσεις», προκειμένου τα ευνοϊκά μέτρα να είναι δελεαστικά ⁶⁹.

Οι προβλέψεις ιδίως των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187Γ ΠΚ πρέπει να συνδυάζονται με την παρ. 1 του άρθρου 218 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ⁷⁰, που λειτουργεί ως συμπλήρωμα στα πλαίσια της γενικότερης προστατευτικής στάσης που τηρεί η πολιτεία απέναντι στους «μάρτυρες του στέμματος» ⁷¹ οι οποίοι συμβάλλουν στην πάταξη της οργανωμένης εγκληματικότητας. Μάλιστα, η ανάγκη αντιμετώπισης αυτού του φαινομένου ήταν αυτή που καθόρισε την έννοια του «προστατευόμενου μάρτυρα» σε γενικότερο επίπεδο. Επειδή εντός της οργάνωσης οι «ποινές» που επιβάλλονται σε όσους συνεργάζονται με τις αρχές πολλές φορές ισοδυναμούν με θάνατο, ο νομοθέτης, ενόψει και της αντίστοιχης επιταγής της Σύμβασης του Παλέρμο, απαριθμεί ορισμένα μέτρα προστασίας, τα οποία δύνανται να έχουν τη μορφή της φύλαξης με κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό της αστυνομίας, την αλλαγή κατοικίας έως και τη μεταβολή των στοιχείων ταυτότητας του προστατευόμενου προσώπου. Η εφαρμογή των εν λόγω μέτρων προϋποθέτει τη σύμφωνη γνώμη του μάρτυρα, δεν επιτρέπεται να περιορίζουν την ατομική ελευθερία του πέραν του

⁶⁹ Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο Ν. 4619/2019, «Τροποποιήσεις Ποινικού Κώδικα, Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και συναφείς διατάξεις». <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/poinikos-kodikas-synolo.pdf>

⁷⁰ «1. Κατά την ποινική διαδικασία για τις πράξεις της συγκρότησης ή συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση της παρ. 1 του άρθρου 187 ΠΚ ή σε τρομοκρατική οργάνωση της παρ. 2 του άρθρου 187Α ΠΚ και για συναφείς πράξεις, μπορεί να λαμβάνονται μέτρα για την αποτελεσματική προστασία από πιθανή εκδίκηση ή εκφοβισμό των ουσιωδών μαρτύρων, των προσώπων που κατά το άρθρο 187Γ ΠΚ βοηθούν στην αποκάλυψη εγκληματικών δραστηριοτήτων ή των οικείων τους».

⁷¹ Μάρτυρες του στέμματος είναι οι δράστες εγκλημάτων, οι οποίοι έχοντας επιτύχει ποινική ασυλία ή ηπιότερη ποινική μεταχείριση και τιμωρία, καταθέτουν γεγονότα που αν και τους ενοχοποιούν, συμβάλλουν στην απόδειξη τέλεσης έτερων επαχθέστερων εγκλημάτων.

αναγκαίου ορίου και διακόπτονται αν ζητηθεί από αυτόν ή αν δεν συνεργάζεται για την επιτυχία τους.

7. Το τρομοκρατικό έγκλημα

Ο Έλληνας νομοθέτης ήδη από το έτος 2001 - όπως προαναφέρθηκε - είχε οριοθετήσει το πλαίσιο αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος σε μία διάταξη με ευρύ περιεχόμενο η οποία μπορούσε να περιλάβει και την τιμωρία της συγκρότησης και της συμμετοχής σε τρομοκρατικές οργανώσεις. Ο νομοθέτης, αρκείται έτσι σε περιορισμένες παρεμβάσεις στο άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα περί εγκληματικών οργανώσεων, καθώς και - για λόγους συστηματικής συνέπειας - στις συναφείς διατάξεις του άρθρου 187Α ΠΚ «περί τρομοκρατικών οργανώσεων (διευκρίνιση ότι ο σκοπός τέλεσης αφορά στην τρομοκρατική οργάνωση και όχι στον εντασσόμενο σε αυτή κ.ο.κ.)». Στο άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με την παρ. 1 του άρθρου 1 του Ν. 2928/2001, προστίθεται το άρθρο 187Α, ενώ το άρθρο 187Α, όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 2 του Ν. 2928/2001, έλαβε τον αριθμό 187Β ΠΚ. Το νέο άρθρο 187Α ΠΚ φέρει τίτλο: «άρθρο 187Α - Τρομοκρατικές πράξεις».

Μεταξύ εγκληματικών οργανώσεων και τρομοκρατικών ομάδων δημιουργείται μία ολοένα και μεγαλύτερη σύνδεση. Η σύνδεση αυτή περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, και οφείλεται στην αμοιβαία παροχή υπηρεσιών, χρημάτων και άλλων μορφών υλικής βοήθειας, όπως η προμήθεια πλαστών εγγράφων και διαβατηρίων. Σε πολλές περιπτώσεις, οι τρομοκρατικές οργανώσεις εκμεταλλεύονται τις ήδη υπάρχουσες υποδομές των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων προκειμένου να εφοδιαστούν με πυροβόλα όπλα, τα οποία θα χρησιμοποιήσουν εν συνεχεία στις τρομοκρατικές τους επιθέσεις.

Η τρομοκρατική οργάνωση, εκ πρώτης όψεως, παρουσιάζει ομοιότητες με την εγκληματική ομάδα αφού χαρακτηρίζεται από συστηματική και διαρκή δράση, συνήθως είναι δομημένη ιεραρχικά, λειτουργεί σε συνθήκες αυστηρής στεγανοποίησης και μυστικότητας προκειμένου τα μέλη της να μπορούν να δρουν ανενόχλητα και να μη γίνονται αντιληπτά από τον κρατικό μηχανισμό, διαθέτει γνωριμίες και διασυνδέσεις με ισχυρούς ανθρώπους που βοηθούν στην επιτυχία των στόχων της, την

ασφάλεια των μελών της, στη νομιμοποίηση των παρανόμων εσόδων της ενώ σε πολλές περιπτώσεις προβαίνει σε (εκτεταμένη) χρήση βίας ή απειλών για να επιτύχει τους σκοπούς της. Ουσιαστική απόκλιση εντοπίζεται παρ' όλα αυτά ακριβώς στον σκοπό των δύο οργανώσεων, καθότι ο προσπορισμός οικονομικού οφέλους δεν αποτελεί αυτοσκοπό για την τρομοκρατία.

Το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης του Παλέρμο καλύπτει τις περιπτώσεις των «σοβαρών εγκλημάτων» του άρθρου 2 αυτής, όταν το αδίκημα είναι διακρατικής φύσεως και αφορά οργανωμένη εγκληματική ομάδα. Δηλαδή, η διατύπωση που χρησιμοποιήθηκε περιορίζει την εφαρμογή της Σύμβασης του Παλέρμο μόνο στα σοβαρά εγκλήματα με διακρατικό χαρακτήρα, που διαπράττονται από οργανωμένες εγκληματικές ομάδες και συνεπώς, δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις της διεθνούς τρομοκρατίας.

Ωστόσο, η οριοθέτηση της τρομοκρατικής εγκληματικότητας των διατάξεων του άρθρου 187Α ΠΚ διαφέρει από αυτήν της οργανωμένης εγκληματικής δράσης του άρθρου 187 του Κώδικα αν και για το ποινικό δίκαιο η ορθή αντιμετώπιση της ιδιαίτερας σοβαρής εγκληματικότητας αφορά εξίσου τους δύο αυτούς τύπους εγκληματικών δράσεων καθότι μεταξύ τους συνδέονται στενά. Άλλωστε ήδη υφίσταντο οι αυτοτελείς ρυθμίσεις της απόφασης - πλαίσιο της Ε.Ε. για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, η οποία συνιστά σοβαρή απειλή για τη φύση και την ακεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και την ασφάλεια των πολιτών της. Με βάση την πεποίθηση αυτή, τα κράτη μέλη κλήθηκαν να εναρμονίσουν την εγχώρια νομοθεσία τους στο πεδίο αυτό ⁷². Πάντως, παρά την ως άνω προσθήκη δεν είναι λίγες οι φορές που στην πράξη συγχέεται η δράση μιας εγκληματικής οργάνωσης με αυτήν της τρομοκρατικής, κυρίως για τον λόγο ότι αφενός μεν κάθε μια από αυτές ενδέχεται να προβαίνει σε πράξεις που ομοιάζουν στη δράση της άλλης, αφετέρου διότι παρατηρούνται μορφές συνεργασίας μεταξύ τους.

Με τα νέα δεδομένα του άρθρου 187Α ΠΚ, το τρομοκρατικό αδίκημα δύναται να τελείται και χωρίς την ύπαρξη οργάνωσης ενώ ακόμη και όταν αυτή υπάρχει, η

---

⁷² Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση – πλαίσιο της 13ης Ιουνίου 2002 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Document 32002F0475. Διαθέσιμο : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32002F0475>

απαξία της συμπεριφοράς του προσώπου που εντάσσεται σε αυτή δεν χρειάζεται να έχει ως σημείο αναφοράς τη στήριξη του συνόλου της δράσης της αλλά αρκεί η επιδίωξη της τέλεσης ενός και μόνο τρομοκρατικού εγκλήματος⁷³.

Έτσι, λίγο πριν τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Ελλάδα, ο εγχώριος Νομοθέτης προχώρησε στην εισαγωγή νέας, αυτοτελούς αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας στην ελληνική έννομη τάξη με το ν. 3251/2004 και συγκεκριμένα με τη θέσπιση των διατάξεων του άρθρου 187Α στον Ποινικό Κώδικα (άρθρο 40 - διατάξεις ουσιαστικού ποινικού δικαίου)⁷⁴. Με την εσκεμμένη αυτή επιλογή αφενός ρυθμίστηκαν ειδικότερα όσα σχετίζονται με την τρομοκρατία και τα εγκλήματα αυτής, παρέμειναν ωστόσο ανέπαφες οι ευρύτερες ρυθμίσεις για το οργανωμένο έγκλημα και οι ποινές⁷⁵.

Εν προκειμένω, η διάταξη του άρθρου 187Α παρ. 4 ΠΚ είναι ειδικότερη από αυτήν του άρθρου 187 παρ. 1 ΠΚ, καθώς μέχρι πρότινος στην τελευταία υπάγονταν οργανωμένες εγκληματικές ομάδες που επεδίωκαν οποιονδήποτε στόχο. Η τυποποίηση των διατάξεων που αφορούν στην τρομοκρατική οργάνωση στον ελληνικό Ποινικό Κώδικα διεύρυνε την έννοια της οργάνωσης όπως αυτή διαμορφωνόταν στο άρθρο 187 παρ. 1 ΠΚ, καθώς στο εισαχθέν άρθρο 187Α παρ. 4 ΠΚ υπάγονταν πλέον οι ομάδες που τα μέλη τους επεδίωκαν συγκεκριμένα την τέλεση ενός τρομοκρατικού εγκλήματος.

Εξ ορισμού οι τρομοκρατικές ενέργειες αποτελούν εγκλήματα ιδιαίτερης ποινικής απαξίας καθότι έχουν την πρόθεση να βλάψουν σοβαρά και ανεπανόρθωτα ανθρώπους, αγαθά, περιουσίες ακόμη και την εύρυθμη λειτουργία ενός κράτους και τους οργανισμούς του. Συνεπώς, γίνεται συνεχής προσπάθεια υιοθέτησης μέτρων πρόληψης και καταστολής τα οποία στηρίζονται σε αυστηρή ποινική μεταχείριση με ιδιαίτερα επαυξημένες ποινές.

⁷³Καϊάφα – Γκμπάντι, Μ. Η οριοθέτηση του αξιόποινου της τρομοκρατίας και οι προκλήσεις για ένα δικαιοκρατούμενο ποινικό δίκαιο. Ποινικά Χρονικά, ΝΕ/2005. σ. 878

⁷⁴ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Μέρος δεύτερο, Τροποποίηση του Ν. 2928/2001 και άλλες διατάξεις, 9.7.2004. https://www.kodiko.gr/nomologia/download_fek?f=fek/2004/a/fek_a_127_2004.pdf&t=54e46d23334d ff20ecc989314231552b, σ. 9

⁷⁵ Καϊάφα – Γκμπάντι, Μ. Η οριοθέτηση του αξιόποινου της τρομοκρατίας και οι προκλήσεις για ένα δικαιοκρατούμενο ποινικό δίκαιο. Ποινικά Χρονικά. ΝΕ/2005. σ. 872

Έτσι, σχετικά με την ποινικοποίηση των τρομοκρατικών εγκλημάτων δημιουργείται ένα ευρύ φάσμα νομοτυπικών μορφών που έχουν ως αφετηρία την αντιμετώπιση των προπαρασκευαστικών πράξεων και της εξαγγελίας της τέλεσης του αδικήματος αυτού και καταλήγουν στην αντιμετώπιση της υλοποίησής του αλλά και στην τιμώρηση των συμπεριφορών που αποσκοπούν στην συγκάλυψή του ⁷⁶.

Κρίνεται δε σκόπιμο, κατόπιν της παράθεσης της νομοθεσίας να αναφερθεί ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται στις πολιτικές ασφάλειας και εν γένει στην αντιεγκληματική πολιτική, όπως τυποποιούνται μέσα από τη νομοθεσία που αφορά τις εγκληματικές οργανώσεις, μία διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του ποινικού νόμου. Η διεθνής κοινότητα υιοθετεί διαρκώς διεθνή νομικά κείμενα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τα οποία προσδιορίζουν το φάσμα των πράξεων που χαρακτηρίζονται τρομοκρατικές, καθορίζουν τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν τα κράτη στο πλαίσιο της αντιτρομοκρατικής πολιτικής τους και εμπεριέχουν τις γενικές κατευθύνσεις κατά της τρομοκρατίας.

8. Η Νομολογία των ποινικών Δικαστηρίων

Τόσο η θεωρία όσο και η Νομολογία δέχονται ότι η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης όπως τυποποιείται στο άρθρο 187 ΠΚ αποτελείται από τρία στοιχεία, ήτοι ένα ποιοτικό, ένα ποσοτικό και ένα χρονικό ⁷⁷. Τα χαρακτηριστικά αυτά συνίστανται στην επιχειρησιακή δομή της ομάδας, στην ύπαρξη τουλάχιστον τριών προσώπων για τη στοιχειοθέτηση εγκληματικής οργάνωσης και στη διαρκή δράση αυτής.

Η νομολογία των ελληνικών ποινικών δικαστηρίων με εκατοντάδες αποφάσεις⁷⁸, εξειδίκευσε αρκετά ικανοποιητικά τα στοιχεία της δομής και διάρκειας, οριοθέτησε τη σχέση των αδικημάτων που τελούνται από εγκληματικές οργανώσεις με την καθαυτή τέλεση των αδικημάτων που αποτελούν τους σκοπούς, για τους οποίους συγκροτείται η εγκληματική ομάδα και έλυσε σωρεία άλλων ζητημάτων.

⁷⁶ Καϊάφα - Γκμπάντι, Μ. Η οριοθέτηση του αξιόποινου της τρομοκρατίας και οι προκλήσεις για ένα δικαιοκρατούμενο ποινικό δίκαιο. Ποινικά Χρονικά. ΝΕ/2005. σ. 872

⁷⁷ ΑΠ 1847/2018, ΑΠ 766/2019

⁷⁸ ΑΠ 716/2020 (απαραίτητες προϋποθέσεις για τη στοιχειοθέτηση εγκληματικής οργάνωσης).

Αρχικά, ως προς το ποιοτικό στοιχείο, με τον όρο «επιχειρησιακά δομημένη οργάνωση» αποδίδεται η πραγματοπαγής υπόσταση της εγκληματικής οργάνωσης, η οποία λειτουργεί ως μια καλά οργανωμένη επιχείρηση⁷⁹, ώστε κύριο ρόλο να διαδραματίζει ο τρόπος οργάνωσης της δραστηριότητας αυτής και όχι τα πρόσωπα που την πλαισιώνουν, τα οποία μπορούν να αντικατασταθούν ή να εναλλαχθούν μεταξύ τους χωρίς να κλονίζεται η δραστηριοποίηση της οργάνωσης⁸⁰. Συνεπώς, τις πράξεις της οργάνωσης δύνανται να διαπράττουν ανά περίπτωση ένα ή περισσότερα μέλη, ενώ η συμμετοχική δράση τους μπορεί να εναλλάσσεται σε κάθε επιμέρους πράξη⁸¹.

Εν συνεχεία, για τη στοιχειοθέτηση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της διάταξης του άρθρου 187 παρ. 1 ΠΚ, όσον αφορά το ποσοτικό κριτήριο, για να θεωρηθεί μια ένωση προσώπων ως εγκληματική οργάνωση, απαιτείται αυτή να αποτελείται εξ αρχής αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια της ύπαρξής της από τρία τουλάχιστον άτομα - μέλη. Αυτά μπορούν ακόμα και να εναλλάσσονται ή να αυξομειώνονται, αρκεί να μην είναι κάτω από τρία στον αριθμό⁸².

Τέλος, πρέπει να συντρέχει η προϋπόθεση της «διαρκούς εγκληματικής δράσης». Η διάρκεια της εγκληματικής οργάνωσης δεν απαιτείται να είναι εκ των προτέρων καθορισμένη, μπορεί να είναι αόριστη ή να μην έχει επακριβώς προσδιορισθεί αλλά πάντως η οργάνωση να έχει ως σκοπό τη διαρκή τέλεση αορίστου αριθμού κακουργημάτων⁸³. Η διαρκής δράση πρέπει να χαρακτηρίζεται από εγκληματική χροιά, δηλαδή να εκδηλώνεται με πράξεις που συνιστούν κακουργήματα ή έστω πλημμελήματα, μέσω των οποίων για παράδειγμα εξασφαλίζονται τα μέσα για την τέλεση των παράνομων πράξεων της οργάνωσης.

⁷⁹ ΑΠ 812/2019 «...ο πρώτος κατηγορούμενος είχε ηγετικό ρόλο στην οργάνωση αφού όπως αποδείχθηκε σχεδίαζε τις επιμέρους δράσεις και συντόνιζε την «επιχείρηση» της διακίνησης των λαθραίων τσιγάρων.»

⁸⁰ Σύμφωνα με τη αριθμ. 28/2010 Απόφαση του Συμβουλίου Εφετών Θεσσαλονίκης «δομημένη ομάδα είναι εκείνη που δεν σχηματίζεται περιστασιακά για την άμεση διάπραξη ενός εγκλήματος, αλλά προέχει ο τρόπος λειτουργίας της, ο οποίος διέπει σε τέτοιο βαθμό την εγκληματική δράση, ώστε τα πρόσωπα που τη διεκπεραιώνουν να έχουν δευτερεύουσα σημασία με την έννοια ότι μπορούν να αντικατασταθούν ή να εναλλαχθούν (πραγματοπαγής χαρακτήρας)».

⁸¹ ΑΠ 1847/2018

⁸² ΑΠ 1040/2011 και ΑΠ 1982/2017

⁸³ ΑΠ 126/2015

Επιπλέον, η Νομολογία στο πέρασμα των ετών έχει καταδείξει επί πραγματικών γεγονότων και περιστατικών ότι οι εγκληματικές οργανώσεις συγκροτούνται, ως επί το πλείστον, προκειμένου τα μέλη τους να αποκομίσουν κέρδη και οφέλη από τις παράνομες δραστηριότητες που αναπτύσσουν. Έτσι, οι δικαστές των ελληνικών δικαστηρίων έχουν ασχοληθεί σε μεγάλο βαθμό με εγκληματικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο εμπόριο ναρκωτικών και όπλων, λαθρεμπόριο τσιγάρων και καπνού, λαθρομετανάστευση, παροχή «προστασίας» σε νόμιμες επιχειρήσεις εστίασης ή διασκέδασης, μέσω των οποίων επωφελούνται τεράστια χρηματικά ποσά⁸⁴.

Η νομολογία των ελληνικών ποινικών δικαστηρίων εξελίσσεται συνεχώς, με τα δικαστήρια να λαμβάνουν υπόψη τις νέες μορφές και προκλήσεις του οργανωμένου εγκλήματος. Οι αποφάσεις που εκδίδονται και αφορούν στο άρθρο 187 Π.Κ. στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό στις διατάξεις και αρχές του διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου καθώς και στις επιταγές των οδηγιών και των αποφάσεων - πλαισίων. Παράλληλα, οι αποφάσεις των Ελλήνων δικαστών διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ερμηνεία και εφαρμογή της εγχώριας νομοθεσίας για την εγκληματική και την τρομοκρατική οργάνωση και για τα σχετικά με αυτές εγκλήματα.

Συμπεράσματα

Η εγκληματική δραστηριότητα των οργανωμένων ομάδων δεν προσβάλλει μονάχα τους αμέσως παθόντες, αλλά υπονομεύει την ομαλή κοινωνική συμβίωση, διαβρώνει τους δημοκρατικούς θεσμούς μίας χώρας και δημιουργεί εύλογες αμφιβολίες στους πολίτες για την ισχύ της έννομης τάξης, κυρίως δε σε περιπτώσεις που οι δράστες διαφεύγουν της τιμωρίας. Τα σύγχρονα εθνικά δικαιοϋκικά συστήματα, αντιμετωπίζουν το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος ως έναν από τους σημαντικότερους κινδύνους διάβρωσης των πολιτικών θεσμών και του δημοκρατικού

---

⁸⁴ΑΠ 1170/2019 (αναφέρονται τα έσοδα της οργάνωσης που παρείχε προστασία σε καταστήματα με ένα σταθερό ανά μήνα χρηματικό ποσό το οποίο κατέβαλαν τα θύματα για τις «υπηρεσίες» της και ήταν ανάλογο με τα κέρδη και το μέγεθος της κάθε επιχείρησης).

πολιτεύματος, διασάλευσης και αποδιοργάνωσης των οικονομικών δομών και της κοινωνικής τους συνοχής.

Παρά το γεγονός ότι δεν έχει επικρατήσει ένας συγκεκριμένος ορισμός περί του τι εν τέλει είναι το Οργανωμένο Έγκλημα, υπάρχουν ορισμένα χαρακτηριστικά που είναι διεθνώς και επιστημονικά κοινώς αποδεκτά. Τέτοια χαρακτηριστικά εντοπίζονται αφενός μεν στο οργανωτικό επίπεδο, δηλαδή ο επαγγελματισμός με ιεραρχική δομή τριών και πλέον ατόμων, με μεγάλης διάρκειας δράση και συχνά διεθνείς διασυνδέσεις, αφετέρου δε στο επίπεδο των σκοπών και των μέσων που χρησιμοποιούνται.

Η αντιμετώπιση του ιδιαίτερος σοβαρού, πολυδιάστατου και διαχρονικού αυτού φαινομένου απασχολεί ενεργά τόσο την εθνική αντεγκληματική πολιτική όσο και τη διεθνή κοινότητα, η οποία ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των Κρατών με την προώθηση σειράς συμβάσεων που έχουν διμερή ή και πολυμερή χαρακτήρα. Καθώς η εγκληματικότητα στη σύγχρονη εποχή δεν περιορίζεται στα στενά εδαφικά όρια ενός Κράτους αλλά εμφανίζει οργανωμένη μορφή με διεθνή διάσταση, κρίνεται επιτακτική η ανάγκη συνεργασίας σε ευρωπαϊκό αλλά και διεθνές επίπεδο.

Ο διασυνοριακός χαρακτήρας που καταλαμβάνει το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος κατά τις τελευταίες δεκαετίες, προκάλεσε την αυξημένη μέριμνα και συσπείρωση των κρατών παγκοσμίως για την καταστολή του και την προστασία των πολιτών. Αποτέλεσμα αυτής της συσπείρωσης είναι τα νομικά κείμενα που έχουν συναφθεί τόσο σε διεθνές όσο και σε διακρατικό επίπεδο.

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, αναμφίβολα η διεθνής κοινότητα αναγνώρισε από πολύ νωρίς την ανάγκη να αντιμετωπιστεί το οργανωμένο έγκλημα και προσπάθησε να το αντιμετωπίσει με μια σειρά πρωτοβουλιών. Η Σύμβαση του Παλέρμο αποτέλεσε το έναυσμα για μια εμπεριστατωμένη και σοβαρή ενασχόληση με το διεθνικής φύσεως οργανωμένο έγκλημα, μία δέουσα αναπροσαρμογή των αντεγκληματικών πολιτικών σε έκαστο κράτος μέλος και την προσαρμογή στα νέα δεδομένα με ρεαλιστικούς στόχους. Επιχειρήθηκε να βρεθεί και να υιοθετηθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός, θεσπίστηκαν οι ειδικές ανακριτικές πράξεις που θα βοηθήσουν στην πάταξη της οργανωμένης εγκληματικότητας ενώ προήχθησαν μέτρα συνεργασίας για την αποτελεσματικότερη πρόληψη και καταστολή του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος.

Ταυτόχρονα, με απώτερο σκοπό την πρόληψη και τη μέγιστη δυνατή καταστολή της (οργανωμένης) εγκληματικότητας, έχουν ληφθεί σημαντικές πρωτοβουλίες από την Ε.Ε. και σε ενωσιακό επίπεδο. Ιδιαίτερα, η απόφαση-πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην υιοθέτηση μίας ευρύτερης ερμηνείας της έννοιας της «εγκληματικής οργάνωσης», λαμβάνοντας υπόψη στοιχεία όπως η δομή, η διάρκεια, ο σκοπός και τα μέσα που χρησιμοποιούνται και στην ενίσχυση της ερμηνευτικής συνοχής της νομοθεσίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Καθότι κυρίαρχος στόχος των ρυθμίσεων της Ε.Ε. και των διεθνών οργανισμών είναι η επιτυχής καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος από τα κράτη μέλη, τα ανωτέρω νομοθετικά κείμενα συνέβαλλαν στη διαμόρφωση και ερμηνεία του άρθρου 187 του ελληνικού Ποινικού Κώδικα με τις βασικές προβλέψεις των στοιχείων της εγκληματικής οργάνωσης. Στη διάρκεια της εφαρμογής του ο εγχώριος Π.Κ. υπέστη αλλεπάλληλες τροποποιήσεις, προκειμένου είτε να ρυθμιστούν νέα δεδομένα, είτε να ασκηθεί αντεγκληματική πολιτική με βάση συγκυριακά περιστατικά αλλά κυρίως λόγω της προσπάθειας για συνεχή εναρμόνιση της χώρας με τις ενέργειες των διεθνών οργανισμών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συνεπώς, τα χαρακτηριστικά της εγκληματικής οργάνωσης, όπως πλέον τυποποιούνται στις διατάξεις του ελληνικού Ποινικού Κώδικα, έχουν προκύψει έπειτα από το σύνολο των διαβουλεύσεων σε υπερκρατικό διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, το οργανωμένο έγκλημα διαφέρει από την τρομοκρατία ωστόσο πολλές φορές παρατηρείται ιδιαίτερη σύνδεση ανάμεσα τους και για το λόγο αυτό αποτελούν φαινόμενα που απασχολούν ζωηρά και σε μεγάλο βαθμό την ελληνική και διεθνή έννομη τάξη. Ιδίως, όμως, αποτελούν φαινόμενα που η μελέτη τους αποτυπώνει τις μεταβολές στην εξέλιξη του εγκλήματος τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς. Το οργανωμένο έγκλημα και η τρομοκρατία έχουν απασχολήσει εκτενώς την ελληνική νομοθεσία, ιδίως από την οπτική του Ποινικού Δικαίου και της Ποινικής Δικονομίας. Μάλιστα, λόγω των επιταγών της Σύμβασης του Παλέρμο, ο Έλληνας νομοθέτης ωθήθηκε στην τροποποίηση του εγχώριου Ποινικού Κώδικα, όπου προστέθηκε το άρθρο 187Α ΠΚ και ενσωματώθηκε ο ορισμός της τρομοκρατικής οργάνωσης και η πρόβλεψη αυστηρών ποινών για τη σύστασή της και τη συμμετοχή σε αυτήν.

Η συνεχής ενασχόληση του ποινικού νομοθέτη με το οργανωμένο έγκλημα αλλά και τα τρομοκρατικά αδικήματα αποδεικνύει ότι η Πολιτεία αντιλαμβάνεται τα φαινόμενα αυτά ως ιδιαίτερος σοβαρές μορφές εγκληματικότητας που χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης. Στα πλαίσια αυτά και παρά τις φιλόδοξες προσπάθειες που επιχειρούνται σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, το οργανωμένο έγκλημα εξακολουθεί να πλήττει βάναυσα τα προστατευόμενα έννομα αγαθά των πολιτών, παρεισφρόντας σε όλους τους τομείς της κοινωνικής και πολιτικής ζωής της χώρας.

Βιβλιογραφία

- Ελληνόγλωσση

Αλεξιάδης, Σ., (2004). *Εγκληματολογία*, Δ' έκδοση, Εκδόσεις : Σάκκουλας Αθήνα - Θεσσαλονίκη, σ. 1-385

Βιδάλη, Σ. (2013). *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη. σ. 1-303

Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*, Εκδόσεις : Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 1-321

Λίβος, Ν. (1998, Οκτώβριος). Οργανωμένο Έγκλημα : Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του. Εισήγηση κατά το 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ελληνικής Εταιρίας Ποινικού Δικαίου. Στο: *Πρακτικά Ζ' Συνεδρίου. Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου*. Εκδόσεις : Σάκκουλας Αθήνα. σ. 17-68

Ριζάβα, Φ. (2012). *Οργανωμένο έγκλημα, Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση*, Εκδόσεις : Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 1-861

Σταμούλη, Ε. (2016, Μάιος) Ποινική Δικαιοσύνη και εξουσίες: το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος. Στο : Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου. Συμβολές στο 1ο Συνέδριο της ΕΕΜΕΚΕ. *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος. 50 χρόνια Howard Becker "Whose side are we on?"*, σ. 276-294

Σταμούλη, Ε. (2019). Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα. Στο : Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. & Παπαχαλαράμπους, Χ. (επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Εκδόσεις : ΕΑΠ Α.Ε., σ. 213-237

Χλούπης, Γ. (2019). Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος. Στο: Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν. & Παπαχαλαράμπους, Χ. (επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Εκδόσεις ΕΑΠ Α.Ε., σ. 279-303

- Ξενόγλωσση

Ruggiero, V. (2012). Introduction: the organization of crime. Στο : Gunev, Ph. & Ruggiero, V. *Corruption and organized Crime in Europe. Illegal Partnership*. London and New York: Routledge, Taylor and Francis Group. σ. 1-14

Ruggiero, V. (2017). *Dirty Money On Financial Delinquency*. Oxford : Oxford University Press, σ. 1-253

Αρθρογραφία

Αντωνόπουλος, Γ. & Παπανικολάου, Γ. (2016). «Καπιταλισμός χωρίς άδεια» : η ελληνική περίπτωση. *Crime in Crisis*. Τιμητικός τόμος Νέστορα Κουράκη. Διαθέσιμο σε <http://crime-in-crisis.com/%ce%ba%ce%b1%cf%80%ce%b9%cf%84%ce%b1%ce%bb%ce%b9%cf%83%ce%bc%cf%8c%cf%82-%cf%87%cf%89%cf%81%ce%af%cf%82-%ce%ac%ce%b4%ce%b5%ce%b9%ce%b1-%ce%b7-%ce%b5%ce%bb%ce%bb%ce%b7%ce%bd%ce%b9%ce%ba/#more-167> (20 Μαΐου 2024)

Έθνος (2021, 31 Μαΐου). Οργανωμένο έγκλημα: 15 φατρίες, 45 συμβόλαια θανάτου σε 12 χρόνια. *Έθνος*. Διαθέσιμο σε <https://www.ethnos.gr/greece/article/159437/organomenoegklhma15fatries45symbolaiaathanatoyse12xronia> (13 Ιουνίου 2024)

Καϊάφα – Γκμπάντι, Μ. (2005). Η οριοθέτηση του αξιόποινου της τρομοκρατίας και οι προκλήσεις για ένα δικαιοκρατούμενο ποινικό δίκαιο. *Ποινικά Χρονικά*. ΝΕ/2005. σ. 865 – 879

Σταμούλη, Ε. (2022). Άρθρο 187 ΠΚ : Μία «επικίνδυνη» διάταξη για το φιλελεύθερο ποινικό δίκαιο και τα δικαιώματα. Στο : *Δικηγορική Επικαιρότητα*, αρ. φυλ. 155, έτος 32^{ος}, Οκτώβριος -Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2022, Έκδοση του Δικηγορικού Συλλόγου Πειραιά,σ. 9-11. Διαθέσιμο σε : https://www.dspeiraia.gr/magazines/TEYXOS_155.pdf (11 Ιουνίου 2024)

Στεργιούλης, Ε. (2021). Όψεις του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. *Crime Times*. τεύχ. 15. Διαθέσιμο σε : <https://www.crimetimes.gr/%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CF%89%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CF%83> (15 Μαΐου 2024)

Χλούπης, Γ. Το άρθρο 187 ΠΚ, Οι περιπέτειες μίας εγκληματικής οργάνωσης, *ΠοινΔικ* 6/2020, έτος 23^ο, σ. 536-548. Διαθέσιμο σε : https://easte.panteion.gr/images/other_files/h_kyklos/article-187.pdf (11 Ιουνίου 2024)

Διαδικτυακές πηγές

- Ελληνόγλωσσες

Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις.» 16.06.2010. Διαθέσιμο σε:

<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/1organomenoeglima.pdf>, σ. 1-58

Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Τροποποιήσεις Ποινικού Κώδικα, Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και συναφείς διατάξεις» 31.10.2019.
<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/poinikos-kodikas-synolo.pdf>, σ. 1-24

Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων». 30.04.2001.
https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efcb950-340c4fb76a24/T-POIN_1.pdf, σ. 1-14

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Βρυξέλλες 7.7.2016. COM(2016) 448 final. Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο με βάση το άρθρο 10 της Απόφασης - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 2008, για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Διαθέσιμο σε : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016DC0448&from=HR>

Λυδάκης, Εμ. 2009. Το Οργανωμένο Έγκλημα, Έννοια, χαρακτηριστικά, αντιμετώπιση. Ελληνική Αστυνομία, *Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη*. Διαθέσιμο σε : <https://www.astynomia.gr/2009/10/30/organomeno-egklima/> (20 Μαΐου 2024)

Μπαλαούρα, Ιουλ. & Μπίτσικα, Ερ. 2018. Το διασυνοριακό οργανωμένο έγκλημα ως απειλή για την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet - Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*, σ. 1-30. Διαθέσιμο σε : https://jmce.gr/portal/wp-content/uploads/2018/10/diasynoriako_egklima_balaoura_bitsika-2.pdf (5 Ιουνίου 2024)

Πρόταση Απόφασης - Πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σχετικά την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος (υποβληθείσα από την Επιτροπή), Αιτιολογική Έκθεση. COM(2005) 6 τελικό. CNS 2005/0003, Βρυξέλλες 19.1.2005, Διαθέσιμο σε: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005PC0006:EL:HTML>

Συμεωνίδου - Καστανίδου, Ελ. 2005. Οι πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. *Εισήγηση στο πλαίσιο του τριήμερου σεμιναρίου για το οργανωμένο έγκλημα που διοργανώθηκε από τον Τομέα Ποινικών και Εγκληματολογικών Σπουδών του Α.Π.Θ.*, σ. 25-27. Διαθέσιμο σε http://www.intellectum.org/articles/issues/intellectum1/p025037_%28kastanidou%29.pdf (17 Μαΐου 2024)

- Ξενόγλωσσες

Council of Europe. European Committee on Crime Problems (CDPC). 1999. Report on the Organized Crime Situation in Council of Europe Member States – 1998, σ. 1-76. Διαθέσιμο σε: <https://www.coe.int/t/dg1/legalcooperation/economiccrime/organisedcrime/Report1998E.pdf> (15 Μαΐου 2024)

Europol. European Union. 2017. Serious Organized Crime Threat Assessment (SOCTA). Crime in the Age of Technology, Διαθέσιμο σε: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/socta2017_0.pdf σ. 1-59 (5 Απριλίου 2024)

Νομοθετικές Πηγές

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Νόμος υπ' αριθμ. 3251/2004, Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του Ν. 2928/2001 για τις

εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις, Τεύχος Πρώτο, αρ. Φύλλου 127, 9.7.2004. Διαθέσιμο σε : https://www.kodiko.gr/nomologia/download_fek?f=fek/2004/a/fek_a_127_2004.pdf&t=54e46d23334dff20ecc989314231552b, σ. 1-12. (2 Ιουνίου 2024)

Νόμος υπ' αριθμ. 2928/2001 (ΦΕΚ 141/Α/27-6-2001). Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων. Διαθέσιμο σε : <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-2928-2001.html>(4 Απριλίου 2024)

Νόμος υπ' αριθμ. 3875/2010 (ΦΕΚ 158/Α/20-9-2010). Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις. Διαθέσιμο σε : <https://www.e-nomothesia.gr/kat-egklema-organomeno/n-3875-2010.html> (3 Απριλίου 2024)

Νόμος υπ' αριθμ. 4619/2019 (ΦΕΚ 95/Α/11-6-2019). Κύρωση του Ποινικού Κώδικα, Διαθέσιμο σε : <https://www.e-nomothesia.gr/kat-kodik-es-nomothesias/nomos-4619-2019-phek-95a-11-6-2019.html> (4 Απριλίου 2024)

Νόμος υπ' αριθμ. 4908/2022 (ΦΕΚ 52/Α/11-03-2022). Μέτρα αντιμετώπισης της οπαδικής βίας, ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των λεσχών φιλάθλων, αθλητικός εθελοντισμός, πνευματικός αθλητισμός, ηλεκτρονικός αθλητισμός (e-sports), εργασιακός αθλητισμός, άλλες διατάξεις για τον εκσυγχρονισμό της αθλητικής νομοθεσίας και λοιπές διατάξεις. Διαθέσιμο σε : <https://www.e-nomothesia.gr/kat-athlitismos/nomos-4908-2022-phek-52a-11-3-2022.html> (4 Απριλίου 2024)

Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διασυνοριακού Οργανωμένου Εγκλήματος και τα τρία Πρωτόκολλα αυτής. Ελληνική Μετάφραση. (2010). Διαθέσιμο σε : <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/3organomenoeglima.pdf>(12 Απριλίου 2024)

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2002). Απόφαση - Πλαίσιο της 13^{ης} Ιουνίου 2002 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Document 32002F0475. Διαθέσιμο σε : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32002F0475> (16 Απριλίου 2024)

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.(2008).Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απόφαση - Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ της 24ης Οκτωβρίου 2008 για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, L 300/42, 11.11.2008. Διαθέσιμο σε : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008F0841&from=GA> (8 Απριλίου 2024)

Νομολογία

28/2010 ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΦΕΤΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. Διαθέσιμο σε : https://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomologia/seth28_10.htm

1040/2011 ΑΠ (ΠΟΙΝ), Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»

683/2014 ΕΦΠΑΤΡΩΝ (ΠΟΙΝ), Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»

126/2015 ΑΠ (ΠΟΙΝ), Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»

1847/2018 ΑΠ (ΠΟΙΝ), Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»

1982/2017 ΑΠ (ΠΟΙΝ), Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»

1847/2018 ΑΠ (ΠΟΙΝ), Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»

766/2019 ΑΠ (ΠΟΙΝ), Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»

812/2019 ΑΠ (ΠΟΙΝ), Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»

1170/2019 ΑΠ (ΠΟΙΝ), Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»

716/2020 ΑΠ (ΠΟΙΝ), Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»

2425/2020 ΤΡΙΜ ΕΦ ΚΑΚ ΑΘΗΝΩΝ, Π.Ν. Σάκκουλας

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα – εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών - δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.